

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

N:o 2 / Årgång 13

M a j 1 9 3 8

C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG / LUND

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

UPPSATSER

	Sid.
<i>Adell, A.</i> : Fyra hymner	1
—»— Koralmelodiernas antal	54
—»— Tre hymner vid kyrkmässa	97
—»— Kyrkohandbokens böner	99
<i>Adell, K.</i> : En kyrkas orglar	157
<i>Andersson, H.</i> : Den svenska kyrkohandboken	132
<i>Cederbom, E.</i> : Koralsången 1937	66
<i>Cnattingius, B.</i> : Psalmböckernas typografi	20
—»— Sektionen för kyrklig skrud och prydnad	70
—»— Kyrklig konstlitteratur	84
—»— Medeltida gravmonument	126
—»— Bibeln och den svenska kyrkokonsten	145
—»— Nytryck av Gustav Vasa-bibeln	172
Från årets kyrkomöte	161
<i>Gustafsson, K. G.</i> : KSV:s 50-års-jubileum i Skara	151
Kyrkosångens Vänners årsredogörelse	78
<i>Johnson, I.</i> : Dansk koraldag i Lund	77
<i>Ljung, S.</i> : Psalmvalet	73
<i>Moberg, C.-A.</i> : Våra äldre koralers rytmiska utgestaltning	117
<i>Peters, K.</i> : 1695—1819—1937	4
—»— När vi i högsta nöden stå	136
<i>Runbäck, A.</i> : I koralboksfrågan	49
<i>Sandblad, N.-G.</i> : Kyrkomälaren Pehr Hörberg	27
—»— Kyrklig konst i Halmstad	75
<i>Schedin, G.</i> : Engelska kyrkomusiker	85
<i>Svanholm, S.</i> : Körarbete 1937	63
<i>Weman, H.</i> : Inför en ny koralbok	15
—»— Leufstabruksdagarna	173
<i>Ahlén, W.</i> : Svensk orgelkonst 1937	59

RECENSIONER

RECENSERAD LITTERATUR

	Sid.		Sid.
<i>Adell, A.</i> : Den svenska kyrko-		Aftonsångspostilla (Utg.: A. Malm-	
handboken	132	berg)	45
<i>Adell, A.</i> och <i>Peters, K.</i> : Tide-		<i>Atchley, C.</i> : On the Epiclesis ...	37
böner för ungdom	175	<i>Björkbom, C.</i> : Titelbladets his-	

	Sid.		Sid.
toria	142	tionsläran	184
<i>Blunt, A. W. F.</i> : What does it stands for?	39	<i>Michaelis, O.</i> : Erlebtes Kirchenlied	34
<i>Bopp, L.</i> : Liturgie und Lebensstil	90	<i>Moser, H. J.</i> : Die Melodien der Lutherlieder	34
<i>Bruce, M.</i> : The science of prayer	138	<i>Nelson, G.</i> : Den västsvenska kristendomstypen	88
<i>Bugge, A.</i> : Kristendommens kunst	94	Några gudliga visor	32
<i>Burger, L.</i> : Die Himmelsköningin	142	<i>Opperman, C. J. A.</i> : English Missionaries	90
Christliche Kunst in der Gegenwart	141	<i>Paulsson, G.</i> : Italiensk renässans	139
<i>Deise, C. G.</i> : Fabelwelt des Mittelalters	140	<i>Peters, K.</i> : Psalmvalslista	73
<i>Gabrielsson, S.</i> : Svenska psalmbokens förnyelse	33	<i>Robertsson, A.</i> : The interpretation of plaintchant	40
—: Nya psalmboken	34	<i>Schubert, Fr.</i> : Von Choral und Orgel	182
<i>Gardell, S.</i> : Gravmonument från Sveriges medeltid	126	<i>Stadener, S.</i> : Vid himmelens port	91
<i>Gennrich, P.</i> : Der Gemeindegesang des Mittelalters	34	<i>Stange, A. och Metternich, W.</i> : Der Bassenheimer Reiter ...	45
<i>Gerke, Fr.</i> : Der Sarkophag des Iunius Bassus	94	Suomen kirkko kuvissa (Lehtonen, A.)	93
<i>Gillet, H. M.</i> : The strong of the relics of passion	93	The Way in prayer	138
<i>Halm, P.</i> : Altdeutsche Kupferstiche	141	<i>Thomas, K.</i> : Lehrbuch der Chorleitung	92
<i>Harding, R.</i> : Origins of musical time	183	<i>Tyrer, J. W.</i> : Historical survey of Holy Week	36
<i>Johner, D.</i> : Grosse Choralschule	35	<i>Weise, G. och Otto, G.</i> : Die religiösen Ausdrucksgebärde ...	186
<i>Kent, H.</i> : Brændpunkter i Reformationstidens Gudstjenestordning	36	<i>Weissenbäck, A.</i> : Sacra musica	138
<i>Klotz, H.</i> : Das Buch von der Orgel	42	<i>Wennervirta, L.</i> : Suomen keskiaikainen kirkkomaalans	44
<i>Kulp, J.</i> : Luthers Leben im Spiegel seiner Lieder	34	<i>Werner, A.</i> : Vår nya psalmbok	33
<i>Lexow, E.</i> : Norske glassmalerier	185	<i>Westin, A.</i> : Kyrkoårets texter II	
<i>Lindahl, A.</i> : Övningar i modula-		<i>Wiesenhütter, A.</i> : Johann Heermann	34
		<i>Åmark, M.</i> : Uppsala domkyrka ...	185

RECENSERAD MUSIK

	Sid.		Sid.
<i>Adell, A. och Peters, K.</i> : Antifonale till tideböner för ungdom	175	Choralvorspiele, Achtzig (Keller, H.)	43
Allsång	42	<i>Delépine-Renard</i> : Florilege	181
<i>Berg, G.</i> : Hoppas på Herren, Israel	41	<i>Distler, H.</i> : Kleine Orgelchoralbearbeitungen	139
<i>Buxtehude, D.</i> : Ty se han bar allas vår krankhet	176	—: Dreissig Spielstücke	181
		—: Geistliche Konzerte	183

	Sid.		Sid.
<i>Heller, J.</i> : På tacksägelsedagen ...	41	<i>Roman, J. H.</i> : Jubilate	176
<i>Lind, J.</i> : Koralbok	35	<i>Runbäck, A.</i> : Lid och umgäll ...	176
Musikmappe-Kantate 1937	41	<i>Salonen, S.</i> : Nyårsvigilia	42
<i>Møller, Sv. O.</i> : Pensée	43	<i>Sandberg-Nielsen</i> : Preludium	179
<i>Olson, D.</i> : Davids 84 psalm	177	<i>Sandberg, F.</i> : Herre förbarma dig	41
—: Elegisk Fantasi	178	—: O Guds Lamm	41
<i>Olson, D.</i> och <i>Joelsson, A. G.</i> :		<i>Schütz, H.</i> : The Matthew passion	177
Förspel till nya koraler	179	<i>Sjöblom, K.</i> : Jerusalem, du högt	
<i>Olsson, O.</i> : Kantat vid kyrkoin-		belägna stad	177
vigning	177	<i>Sundblad, H.</i> : Kyrkokantat	177
<i>Pepping, E.</i> : O huvud blodigt så-		<i>Torell, Hj.</i> : 100 Kanons	182
rat	41	<i>Tunder, Fr.</i> : Vår Gud är oss en	
<i>Raasted, N. O.</i> : Partita over. Av		väldig borg	176
dybsens nød	179	<i>Åkerberg, H.</i> : Åtta tonstycken ...	43

Tidskrift för Kyrkomusik och Svenskt Gudstjänstliv

Organ för Kyrkosångens Vänner

UNDER MEDVERKAN AV

INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, OCH
KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM

UTGIVEN AV

UTN. KYRKOHERDEN ARTHUR ADELL, LUND

Tidskriften utkommer med 48-sidiga nummer 4 gånger om året, nämligen
i februari, april, september december.

Red. adr.: Bredgatan 14, Lund. Tel. 058. Exp. adr.: C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Rt. III. Postgiro 30843.

Prenumerationspris: i bokhandeln eller direkt från förlaget: kr. 4:50 pr år.

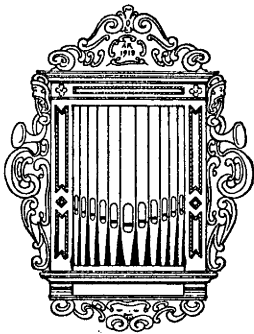
Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.

Rabatt vid större annons och vid upprepning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller: Kantor *Albert Runbäck*, Båstad: I koralboksfrågan. — Utö. Kyrkoherden *A. Adell*, Lund: Koralmelodiernas antal. — Musikdirektör *W. Ahlén*, Stockholm: Svensk orgelkonst. — Musikdirektör *S. Swanholm*, Stockholm: Körarbete 1937. — Komminister *Erik H. Cederbom*, Tornbjörns-
torp: Koralsången 1937. — Intendent *B. Cnattingius* Linköping: Kyrklig skrud och prydnad. — Kyrko-
adjunkt *Sven Ljung*, Halmstad: Psalmvalet. — Amanuens *N. G. Sandblad*, Malmö: Kyrklig konst i Halm-
stad. — Organist *Inga Johnsson*, Limhamn: Koraldag i Lund. — K. S. Vs årsredogörelser. — Musikdirek-
tör *Gunhild Schedin*, Stockholm: Engelska kyrkomusiker. — Recensioner. — Insänd litteratur. —
Meddelanden. — Bilaga: Kyrkokalender för Trefaldighetstiden.

Nu föreligger i ny upplaga

PSALMVALSLISTA för högmässan med hänsyn tagen till
Nya psalmboken. Utg. av **KNUT PETERS**. 1: 60.

H. LINDEGREN

ORGELBYGGARE — GÖTEBORG

POSTADRESS: KOMMENDÖRSGATAN 12
TELEFONER: BOSTADEN 42638, FABRIKEN 49338

Tillverkar piporglar, som utmärka sig
för hållbarhet o. konstnärlig intonation.
Svenskt, gediget arbete och bästa
material.

Mångårig personlig erfarenhet.

Herman Nordfors & Co.

Kyrkorgelfabrik

LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145 Bostaden 592

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruk-
tioner och efter fullt tillförlitliga system av
såväl pneumatiskt som mekaniskt. Elektr.
bälgfläktar insätts med garanti för tyvt
gång. Ombyggnader, restaureringar av
äldre verk utföras omsorgsfullt. Disposi-
tioner efter såväl äldre som de nya orgel-
principerna jämte kostnadsförslag på be-
gåran kostnadsfritt.

OLOF HAMMARBERG

ORGELBYGGARE

Nya Varvet-Göteborg

Tillverkar kyrkorglar
enligt orgelrörelsens
principer.

Utför alla i yrket före-
kommande arbeten.

I koralboksfrågan.

Koralkommittén har föreslagit ändringar i melodiskt eller rytmiskt hänseende i de gamla koralerna W. 213, 298 och 138 och synes reflektera på liknande återgång till Hæffner- eller K. S. V.-former i flera fall, t. ex. W. 3, 16 och 394 samt 52, 210 och 487.

I princip bör man nog vara försiktig med sådant. Återgång till Hæffner bör endast ifrågakomma i de fall, då ändringarna i 1921 års koralbok voro uppenbara försämringar. Församlingarna torde väl aldrig vara glada för ändringar. Ha de nu äntligen accepterat 1921, så får man inte förtänka dem, om de tycka att kyrkomusikerna äro ett underligt folk, som inte veta hur de vilja ha det, när de nu gå tillbaka till de gamla melodiformerna. Emellertid bör hänsynen till församlingarnas event. olustkänslor inte vara avgörande, då det gäller att bestämma sig för melodiformer till en koralbok, som man skall hoppas bli gällande något halvsekel framåt.

Ett fall då en återgång till Hæffner torde vara mycket önskvärd är just W. 213. Men kommitténs förslag (KK 130) innebär egentligen en ny form: Hæffner försedd med punkteringar. Dessa, enligt min mening, omotiverade punkteringar äro här så väl som i de flesta andra fall enbart störande och komma utan tvivel att bidra till ett klumpigt och orytmiskt utförande. Bäst vore att vid revisionen slopa sådana punkteringar på alla ställen, där de icke äro nödvändiga för att ge melodien spänstighet.

Ett konsekvent slopande av melismer är däremot inte att förorda. W. 257 borde få vara som den är. De starkt melismatiska melodierna till W. 262 och »Så skön en väg» borde avlägnas ur koralboken.

Det förefaller, som om kommittén reflekterade på en återgång till Hæffners melodiform i W. 3, 16 och 394. Åtminstone de två förstnämnda av dessa torde ha vunnit betydligt på ändringarna i 1921, varför det här ej borde vara tal om ett »återtåg».

Beträffande rytmiken måste jag uttrycka mitt beklagande över att kommittén ändrat W. 298. (KK 380) Fyrtakten i 1921 har otvivelaktigt bidragit till en rörligare, livaktigare sång i W. 298 och 102. Jag skulle på det kraftigaste vilja yrka på att W. 102, 298, 492 samt »En herrdag i höjden» få behålla fyrtakten.

När det gäller W. 138, synes det mig önskvärt att frångå taktakten i 1921; men då bör ändringen resultera i en återgång till Hæffner i likhet med kommitténs förslag 573 *b*, inte i en sådan rytmisk koral som 573 *a*, där man kommer ur askan i elden. Jag har på sin tid varit ivrig anhängare av tanken på att återuppliva de gammalrytmiska koralerna; men erfarenheterna efter 1921 ha gjort mig alltmera skeptisk, särskilt när det gäller sådan rytmik som 573 *a*. Jag skulle vilja föreslå, att de likartade melodierna W.

49 och 481 utjämnades och att W. 237 utginge ur koralboken. W. 128, som ju är relativt lättsjungen, kunde få stå som ensam representant för denna form av rytmisk koral; olägenheterna av taktarten torde även här vara så betydande, att 128 kunde tänkas fylla även en annan uppgift: att vara till skräck och varnagel.

Kommitténs sekreterare framhåller, att de många tretaktsmelodierna av typen »Allena Gud» äro ett särskilt problem. Möjligt är att någon av dem skulle vinna på att få en liknande utformning av versradernas början som W. 115. Jag vågar dock icke yttra mig med bestämdhet därom.

En tretaktsmelodi, som borde återgå till utjämnad form är W. 150. Den skulle därigenom få en lugnare och värdigare prägel och ett bättre utförande än det slarviga, orytmiska, som lätt blir följden av sådan tretakt. Distributionspsalmerna böra ju inte onödigtvis irritera eller verka störande för stillheten vid altaret. (Därför borde enligt min mening W. 152 få en lugnare melodi).

Beträffande önskemålen om K. S. V.-former till W. 487, 52 och 210 vore det givetvis mycket värdefullt att få utbyta 1921 års alltför folkvisе-betonade melodi till W. 487 mot K. S. V.-formen (även upptagen i Alternativa Koraler). Att få W. 52 »livaktigare» vore kanske också önskvärt. Däremot torde W. 210 vara bäst som den är.

Frågan om ändringar i melodihänvisningarna är också viktig. Härvidlag finns mycket att taga hänsyn till. Några ex.: I Peters-Runbäcks förslag (PR) har bl. a. återupptagits Hæffner 107. Denna högtidsmelodi skulle kunna bli ett välkommet inslag i våra »påskkoralers jubelsvall», som ju lätt riskerar att bli lite enahanda med sina många D-durs-klanger. (Uppfriskande skulle det därför också bli, om vi nu kunde göra den gamla doriska mel. W. 103 till en levande koral; den har ju nu, som bekant, även fått sin gamla text). Kristi himmelfärdsdag kan i musikaliskt hänseende inte få den festliga prägel, som den borde ha. Orsaken är bl. a. den triviala mel. W. 115 och den tämligen alldagliga W. 114. PR föreslår att detta missförhållande avhjälpes genom att W. 115 sjunges på Hæffners 107 och W. 114 på W. 104. Påskmelodier borde ju kunna användas även på Kristi himmelfärdsdag. På så sätt skulle dessa koraler även få komma till större användning och därigenom bliva mer bekanta för församlingen.

Även i andra fall borde en omprövning av melodihänvisningarna företagas. T. ex. när det gäller nattvardspsalmer.

Att melodierna till dessa inte böra vara oroliga har redan framhållits. Men de få inte heller vara tråkiga eller sötaktiga; lite ljusare ton och lite mera resning vore här på sin plats.

Det blir nu allt vanligare att under nattvardsutdelningen låta psalmsången omväxla med orgelmusik, t. ex. klassiska koralbearbetningar. Det vore därför tacknämligt, om man bland nattvardspsalmer hade någon eller några koraler, till vilka klassiska bearbetningar funnes. Finge man en av dessa psalmer, t. ex. W. 158,

på mel. W. 250, så hade man, utom en sångbar och omtyckt melodi, även möjlighet att få den allra yppersta nattvardsmusik för orgel i form av bearbetningar till denna koral av J. S. Bach, Walther och Pachelbel. Det kan icke skada, att man på sådant sätt ställer in koralfrågan i ett större sammanhang.

Begravningspsalmernas melodier behöva också en grundlig översyn. Kommittén har till Frostensons nya begravningspsalm 584 föreslagit mel. W. 120. Med en sådan melodi får nog psalmen vara i fred. Det är ju ett känt faktum, att melodier av denna art ha ingen resonans hos sörjande anhöriga. För att undgå sådana kyliga koraler tar man gärna sin tillflykt till sentimentala andliga sånger. Vore det inte skäl i att göra en del av begravningspsalmerna litet mindre objektiva (i dålig mening) och försöka ge dem en ton av tröst och hopp?

Frågan om melodiernas antal behöver också diskuteras. En koralbok med ett rikt och fullgott melodibestånd kan ju vara en stor glädjekälla. För de församlingar, som ha ett rikt gudstjänstliv och tillika ett stort intresse för den kyrkliga sången är det givetvis av stort värde att ha ett rikt melodiförråd till användning. I de flesta församlingar äro nog emellertid förhållandena sådana, att man reder sig med en ganska liten repertoar; en viss sparsamhet med melodierna kan under vanliga förhållanden gagna församlingssången.

Meterklassen 420 kommer nu att behöva några flera melodier för undvikande av alltför stor slitning av de förut befintliga. Men kommitténs förslag till utökning gör ingen glad. Vi ha fått den intresselösa 470 i koralkommitténs förslag. Vidare föreslås O. Lindbergs mel. »Det spirar i Guds örtagård» till ett par nya texter. Visst är denna komposition en liten pärla, som man kan rekommendera åt solosångerskor och åt kultiverade unisona körer; men när skola våra församlingar uppnå det mått av sångkultur, som fordras för att kunna sjunga dessa ideliga melismer någorlunda hjälpligt?

Vi komma nu in på frågan om den nyanskaffning av melodier, som ännu skulle kunna behövas. Bland de psalmer, som bibehållits från den Wallinska psalmboken borde W. 59, 109, 133, 152, 262 och 440 erhålla andra melodier än de nuvarande. Dessutom borde Hæffners 101 och 107 återupptagas. Beträffande psalmerna från 1921 års tillägg vore också åtskilligt att göra. »Vem är den stora skaran där» har alltför mycket av jämmerdalens trista ton. »Gammal är kyrkan» har inte den kraft, som man skulle önska. »Så skön en väg ej finns på jord» väntar ännu på en värdig och lättsjungen melodi. »Oss himmelens Gud vill vara när» är väl inte vidare sångbar, inte heller »Nu dagens sol i glans och prakt». Utom de nyanskaffningar, som nämnda texter kunna ge anledning till, borde kommittén göra en verklig kraftansträngning för att om möjligt få fram mera övertygande och »konkurrensdugliga» alternativa koraler. (De s. k. mindervärdiga melodierna

skola ju, som bekant, stå kvar, och denna fråga är alltså ingenting att resonera om.) Det vore kanske inte alldeles omöjligt att skaffa fram bättre alternativ än de vi ha till »För alla helgon», »Fädernas kyrka», »Tanke, som fåfängt spanar», »Så tag nu mina händer», »Med Gud och hans vänskap», »Förbida Gud, min själ», »Verka tills natten kommer», »Tryggare kan ingen vara», »Tänk, när en gång» samt »I djupet av mitt hjärta».

Nyanskaffningen får väl ske antingen genom nykomposition eller genom att upptaga, event. bearbeta gamla koraler.

Den gamla koralskatten innehåller melodier av högst skiftande karaktär. Det är inte blott objektiva melodier utan även veka och subjektiva.

Jag behöver blott nämna två bekanta 1600-tals-melodier i nuv. koralbok: »Jerusalem, du högtbelägna stad» samt »O Gud, det är min glädje». Dessa skulle nästan kunnat vara väckelsemelodier från 1800-talet. Sökandet efter gamla melodier, som kunna passa till den nyare diktningen eller till väckelsesångerna behöver alltså inte vara dömt att misslyckas.

Kommittén måste dock sägas ha huggit i sten i några fall, vilka tillika visa olämpligheten av att ordna en liten del av koralboken för sig utan samband med det andra. Melodien »Alla Herrens vägar äro» kan ju inte sägas vara misslyckad, fast den inte har den ljusa, tillgängliga ton, som man skulle önskat. Kommitténs finska källa, 1697, är mig inte bekant, men man behöver inte gå längre tillbaka än till Lagergrens »Svensk koralbok (efter Hæffner)» för att finna både denna och de båda »1697-melodierna» »Om Kristus döljes» och »Du gav mig, o Herre», vilka väl antagligen höra till dem, som enligt kommitténs förord skulle vara »uteslutna i 1820 års koralbok». I Lagergrens koralbok har »Alla Herrens vägar» n:r 15, »Om Kristus döljes» n:r 119 och »Du gav mig» n:r 149. Lagergren n:r 15 skulle efter en välbehövlig bearbetning av de båda sista versraderna kunnat bli en melodi, som hade kunnat bereda lättnad åt den f. n. hårt ansträngda W. 460 (Hæffner 77), liksom 119 med fördel kunde övertagit några av de psalmer, som nu äro hänvisade till W. 471. »Om Kristus döljes», en psalm för tiden efter påsk, borde naturligtvis helst haft en ljusare melodi. Liknande är förhållandet med »Du gav mig, o Herre, en teg av din jord», som kunde haft en melodi med lantlig idyll över sig, men nu ståtar med den i detta sammanhang omöjliga, alltför mäktiga och monumentala melodien »Christ unser Herr zum Jordan kam». Denna kunde fått bättre användning på annat håll i koralboken.

Melodien »Nu stunden är kommen», 128 a finns också i Hæffner-upplagorna (n:r 151). Visst är det en ålderdomligt ståtlig melodi. Men hur är det? Ha vi inte tillräckligt med förnäma ålderdomliga melodier bland de gamla pingstpsalmerna? Vi hade här behövt en melodi, som var lättillgängligare och hade en festligare prägel än de gamla.

Den trista melodien 128 *b* »i folkton» ger oss anledning att gå in på frågan om sökande efter koraler i visböcker. Denna metod är nog inte att rekommendera. Vi kunna mycket väl reda oss med de gamla koraler i folkton, vi redan ha. Visst äro dessa värdefulla och omtyckta; särskilt lättsjungna äro de väl knappast, och man skulle nog tröttna på dem, om de användes för ofta.

»Min själ, du måste nu glömma», vill man helst glömma. Hur har kommittén kunnat föreslå denna vis-melodi till en *gammal passionspsalm*, som t. o. m. skulle kunna tänkas som introitus på Palmsöndagen och som alltså skulle kunna inleda stilla veckans firande? Här måste vi kräva en annan melodi, vilken bör vara i hederlig koralstil.

Melodien »Sorgen och glädjen de vandra tillsammans» ger anledning till en del reflektioner. Kommittén har ju ivrigt framhållit sin önskan att få vår egen tid representerad. Till texten »Sorgen och glädjen» finns i PR en melodi av så pass sent datum, att den är komponerad av Oscar Blom och tryckt i »Kyrklig Sång» 1918. Den har tretakt; kommitténs melodi går däremot i samma slags fyrtakt, som W. 298 haft sedan 1921 och som nu inte duger längre, enligt kommitténs mening, när det gäller denna väl insjungna koral; men till »Sorgen och glädjen» duger den.

Vi övergå nu till de nykomponerade melodierna. Det har inte varit någon lätt uppgift att skaffa melodier till en del besynnerliga, nya dikter i psalmboken.

Förvisso hade det varit lyckligt, om de omöjligaste av dessa hade fått gå samma väg som »Ring in gudstjänsttid», d. v. s. överförts till »läsepsalmerna». Man har kanske undrat, om de nya melodierna skulle bli lika »originella» (!) och vilsekomna som dikterna; om koralboken skulle komma att bära spår av att vara tillkommen under en tid av kyrkomusikalisk förnyelse, av självbesinning och strävan efter fördjupning eller om den, i likhet med psalmboken, huvudsakligen skulle bli en provkarta på allt möjligt. Frånsett några betänkliga undantag, kan man lyckligtvis konstatera, att rotlösheten i den religiösa nydiktningen inte tyckes gå igen i koralkompositionen.

Wikanders båda koraler, »Fördolde Gud» och »Låt nya tankar tolka Kristi bud» äro hållna i ädel kyrkoton. Hans alternativa melodi till »Blott en dag, ett ögonblick i sänder» skulle kanske kunna sägas vara ett föredömligt exempel inom denna »genre».

Sambandet med traditionell koralstil märkes även i Auléns »O Kriste, du föddes av kvinna» samt ännu tydligare i »O liv, som blev tänt»; men, trots de obestriddliga förtjänsterna hos detta sistnämnda koralförslag, kan melodifrågan i detta svåra fall knappast anses slutgiltigt löst.

Lindbergs koraler äro ett kapitel för sig. Det är ju här, som vi ha den »nya sången», den, som man längtat efter, den, som nu kanske rentav skall komma att »bilda skola». Visst ha dessa kompositioner med sin egendomliga blandning av koral (endast några

få procent!), andlig sång och världslig visa, ett betydande musikaliskt värde. En sångbok med sådana andliga sånger vore kanske något eftersträfvansvärt. Jag föreställer mig, att de här föreliggande »koralerna» komma att bli till åtskillig glädje och uppbyggelse vid den enskilda eller samfälliga sången i hemmet vid pianot eller harmoniet. Men i kyrkan lära dessa spröda kompositioner lätt komma till korta. Där behövs lite mera bastanta saker, sådant som bl. a. tål lite misshandel vid utförandet, som inte »faller till marken» i första taget.

Nu kan det ju invändas, att koralboken, liksom psalmboken, inte bör vara tillrättalagd endast för gudstjänsterna i kyrkan utan även för den enskilda andakten, föreningslivet o. s. v. Vi skulle kunna godtaga en ganska fri gestaltning av koralboken, blott de betänkligare koralerna finge anmärkningen »bör ej användas vid högmässan» och denna restriktion respekterades. Men somliga präster älska ju att välja psalmer, som i textligt och musikaliskt avseende verka utmanande; radio-högmässorna lämna stundom skrämmande exempel härpå. Smakförvillelsen är på sina håll så stor, att man mycket väl kan vänta sig »psalmen» »Somnar jag in med blicken fäst» på psalmsedeln vid högmässa.

Jag riskerar kanske att bli »en ropandes röst i öknen», om jag har något att invända mot »den nya sången». Men skulle i alla fall vilja uttala ett önskemål: inte mer än vi redan fått! Atminstone inte till gamla hederliga psalmer!

Hur gärna jag än skulle vilja det, kan jag inte komma till någon högre uppskattning av de koraler, som komponerats av kollegor utanför huvudstaden. »En dunkel örtagård» har ju onekligen en viss melodisk fågring, men det övriga verkar mycket obetydligt; från en »koral» tar jag bestämt avstånd: »Min Gud är en väldig hjälte».

Återstår några ord om harmoniseringen. Hänsynen till kyrkotonarterna äro vi givetvis tacksamma för. »Några brådstörtade reformer» önskar väl ingen. Hæffners harmonisering kan ännu tjäna som föredöme i de flesta fall. Men nog blir man besviken över att kommittén, med den utomordentliga kunnighet, som finnes inom densamma, inte gjort några nämnvärda försök att åstadkomma en mera »funktionalistisk» harmonisering till en del melodier, som ovillkorligen kräva ett rörligare tempo, t. ex. KK 72, 128 a och 501. Dessutom må påpekas, att de nya koralerna kräva duktiga pedalspelare. Somligt ligger mycket illa till, vilket kommer att bli till stor olägenhet, särskilt för de organister som tillika äro kantorer.

Albert Runbäck.

Koralmelodiernas antal.

Huru omfattande blir koralboken? Huru många bli melodierna i den nya koralboken, som skall föreläggas församlingen till bruk?

Både för den sjungande församlingen och för kyrkomusikerna är den frågan av stort intresse. För trivseln vid gudstjänsterna i kyrkan och vid andakten i hemmet är det en avgörande fråga hurudan koralboken är och huru omfattande den blir. Den kan befinnas vara för liten och den kan vara för stor. Det vanskliga är att samma koralbok kan vara på en gång för vidlyftig och för liten. Detta beror av att förhållandena inom vår kyrkas olika församlingar äro så skiftande. Ett melodiantal, som påtagligen är nödvändigt för en församling, kan för en annan befinnas vara för stort.

Vad minimiantalet beträffar är det naturligtvis lika med antalet meterklasser. Men detta antal gör under inga förhållanden till fyllest. Åtskilliga meterklasser äro så talrikt företrädda, ofta av gärna sjungna psalmer att det icke kan vara nog med en melodi inom meterklassen.

1819 års psalmbok med sina 500 psalmer hade vid pass 140 meterklasser (då några meterklasser kunna hänföras till andra kan talet icke anges exakt) med 203 melodier. 1921 års psalmbokstillägg utökar psalmbeståndet med 173 psalmer, c:a 45 meterklasser och 75 nya melodier. 1921 års koralpsalmbok innehöll inalles 673 psalmer, c:a 185 meterklasser och 278 melodier.

I förhållande härtill har den nya psalmboken ett reducerat antal psalmer — inalles 600 — men meterklasserna hava icke minskats utan uppgå till c:a 185. Det är därför knappast tänkbart att antalet melodier kan minskas, ehuru melodierna i 1921 års koralpsalmbok med tillägg borde betecknas som maximum för så vitt man tar hänsyn till vad församlingen i gemen orkar lära sig. Emellertid kan man beräkna den blivande koralbokens melodier till ett antal som ligger mellan 200 och 280.

Men vad orkar då församlingen med? Frågan är omöjlig att besvara, därför att församlingen icke är ett homogent begrepp utan i stället högst skiftande.

I en församling kan ett visst antal melodier befinnas vara för ringa. Den risken framträder starkast i andligt livaktiga församlingar med många och talrikt besökta gudstjänster. I en domkyrka, där söndagligen minst två gudstjänster hållas, oftast tre, stundom fyra eller fem, och därtill varje veckodag minst en gudstjänst, där tarvas ett ordentligt tilltaget antal koralmelodier för att gudstjänstlivet skall hållas friskt. Det är nödvändigt både för kyrkomusikerna och för menigheten, som till en viss procent deltagar i flera av samma dags gudstjänster. Det kan icke undgås att psalmer till samma meterklass förekomma i flera av gudstjänsterna. Särskilt gäller det högtiderna. Rör sig prästens psalmval avsiktligt inom området av psalmer med redan insjungna melodier, så kan den musikaliska monotonien komma att ge intryck av armod. Koralbeståndet får alltså ej bli så litet att det icke räcker till för ett mera mångskiftande gudstjänstliv.

Men man måste också räkna med att antalet melodier under vissa förhållanden kan bli för stort för församlingen. Det gäller

naturligtvis främst andligt sovande församlingar, men också eljest församlingar med exempelvis gudstjänst blott varannan söndag eller helgdag. Det kan icke rimligtvis ifrågasättas att vid sådana förhållanden samma antal koralmelodier skall hållas levande i menigheten som i en församling med rikt gudstjänstliv.

Det är av vikt att de mångskiftande förhållandena i de olika församlingarna i vår kyrka hållas i minne vid koralboksrevisionen. Visserligen skall domkyrkan och den enkla landskyrkan ha samma koralbok, i varje fall ifråga om melodiers avfattning, (där emot vore det nog till fördel om harmoniseringar av olika svårighetsgrad föreläge). Men å andra sidan bör koralbokens uppställning och anordning vara sådan att de församlingar i vilka större andliga och musikaliska resurser föreligga församlingssången kan röra sig inom vidare gränser, medan melodiernas antal i församlingar, där så påfordras, kunna reduceras.

Konklusionen härav blir ett krav på relativt stort antal melodier ställda till församlingarnas förfogande, men samtidigt ett rikligt användande av hänvisningar inom samma meterklass. Dock måste därvid olika meterklasser behandlas på olika sätt, då melodihänvisningarna givetvis icke skola vara avsedda som hyende under lättjans last.

Tänker jag först på meterklasser, som omsluta många och kanske gärna sjungna psalmer, så ha de behov av ett större antal melodier. Detta gäller exempelvis meterklassen W. 250 (W = 1819 års psalmbok), som i 1819 års psalmbok upptog 29 psalmer, vilka i 1921 års tillägg ytterligare utökades med 14 nya nummer. För dessa meddelades i 1921 års koralbok 9 olika koralmelodier (W. 63, 96, 104, 115, 120, 154, 250, och Nps 620 och 648). I 1937 års psalmbok förekomma 37 psalmer inom denna meterklass. Till dem erfordras uppenbarligen ett ganska rikt urval av melodier för att de olika högtider och tillfällen, vid vilka dessa psalmer komma till användning skola få skiftande karaktär. Av de redan förefintliga kan W. 115 ej betraktas som fullgod med tanke på himmelfärdsdagens festliga karaktär och behöver utbytas mot någon ny. I övrigt vore meterklassen betjänt av några nya melodier. Några goda melodier inom denna meterklass, som böra tillföras psalmbeståndet återfinnas i *Koraler till den nya psalmboken*. Ett förslag av Knut Peters och Albert Runbäck under nummer 104, 150, 493 och 585 (samt 133). I *Koraler jämte melodihänvisningar* utgivna av Koralbokssakkunniga upptages under nr 151 samma melodi som hos PR under 150.

Av andra rikligt företrädde sångbara meterklasser erinras om typen W. 118 i 1819 års psalmbok, där representerad av 55 psalmer, för vilka 1921 års koralbok anvisade 15 melodier. Av dessa melodier utnyttjades W. 118 till 8 psalmer och W. 186 till 12 psalmer. I en meterklass, inom vilken rymmes så många gärna sjungna psalmer är det nödvändigt att ett rikligt antal sångbara melodier förefinnas. Burghardt Waldis ståtliga melodi till Was

hilfts den Heiden in der Welt (Hæffner 119), som i bearbetat skick upptages av KK under nr 115, kunde gärna återbördas till koralboken för denna meterklass.

Men om alltså en del naturligt och enkelt byggda meterklasser tarva ett större antal melodier, så finnas också sådana, där det är en förtjänst att melodiernas antal inskränkas. Detta gäller de mera konstmässigt byggda meterklasserna, vilka i regel ej omfatta många psalmer och vilkas psalmtexter äro mindre ofta och ibland mindre gärna sjungna.

I den meterklass, som W. 184 tillhör, funnos i 1819 års psalmbok 10 psalmer, fördelade på tre melodier, nämligen melodierna W. 7, 184 och 300. Till den senare sjöngs utom huvudpsalmen även W. 321. Till W. 7 sjöngs utom huvudpsalmen även W. 27, sällan brukad och i 1937 års psalmbok utesluten. Det kan knappast vara av behovet påkallat, att inom denna meterklass fortfarande finnas tre melodier. W. 300 kan saklöst utgå och psalmerna fördelas på W. 184 och W. 7, båda förträffliga melodier.

I den meterklass, som W. 258 tillhör, funnos i 1819 års psalmbok 8 psalmer av vilka 6 år 1921 hänvisades till melodien W. 258, medan de båda återstående W. 108 och W. 191 ägde var sin melodi. Det kan ifrågasättas om verkligen påskpsalmen tarvar sin egen melodi. Då nu W. 258 brukas till passionspsalmen W. 93 vore det törhända att föredraga om W. 108 sjönges till W. 191. Det är tydligt att en psalm, vilken kan brukas så sällan som W. 108 endast far väl av att sjungas till en eljest brukad och insjungen melodi. Man kan möjligen ifrågasätta om alla psalmerna inom denna meterklass kunde få sjungas på en enda melodi, W. 258, den förnäma Vater unser im Himmelreich. Det är märkvärdigt huru väl den doriska tonen låter sig brukas för att uttrycka ganska skiftande innehåll.

Den tioradiga meterklassen av typen W. 225 var i 1819 års psalmbok företrädd av två psalmer 225 och 414 och i 1921 års koralbok av lika många koraler. I psalmbokstillägget 1921 tillkom psalmen 591, som hänvisas till W. 225 och dessa tre psalmer representera meterklassen i 1937 års psalmbok. Det kan knappast anses vare sig lämpligt eller nödvändigt att en så sparsamt företrädd meterklass med så sällan brukade psalmer som de ovan nämnda, äga två melodier. Den 1915 nykomponerade melodien till W. 414 kunde utgå. Nyårspsalmen skulle icke förlora därpå i användbarhet.

Även några exempel på meterklasser där melodiernas antal kunde minskas må anföras. Jag nämner den 4-radiga om 11 stavelser i 1:a och 3:e samt 10 i 2:a och 4:e versraden. Detta monsterrum till meterklass saknades i 1819 års psalmbok. I 1921 års tillägg inkom den med nr. 667. År 1937 tillkommo tre nya nummer 72, 340 och 387. Huru många melodier bära nu lämpligen tilldelas denna meterklass i koralboken: i 1921 års koralbok meddelades två alternativ, i KK och PR meddelas under nr. 72 en

ny. Det borde vara klart att för så svaga och föga användbara psalmer, kan man inte rimligtvis betunga koralboken med mera än en melodi. KK 72 och PR 73 synes mig här vara den enda tänkbara.

En annan fyrrading av sällsam skapnad representerades i 1921 års psalmbokstillägg av två psalmer: Nps 652, lördagspsalmen och 605 Gå varsamt. De ägde var sin melodi. I 1937 års psalmbok ökades meterklassen med ännu ett nummer: 356 Mer helighet giv mig. Det vore säkerligen till fördel för psalmernas användbarhet att de alla anvisades till samma melodi, efter min uppfattning Nps 605.

I en del fall förefinnas flera mycket värdefulla melodier för meterklasser av äldre typ, vars psalmer ej äro mycket brukade. Som exempel påpekar jag typen W. 21 med nio psalmer i 1819 års psalmbok och ytterligare två i 1921 års tillägg. För dessa har koralboken tre melodier: W. 21, 344 och 380, alla tre av högt värde. I detta fall böra melodierna upptagas i koralboken, men en av melodierna bör betecknas som meterklassens huvudmelodi — i detta fall W. 21 — och vara tillåten att användas för alla psalmerna inom meterklassen. Tydliga hänvisningar böra göras härom, på samma sätt som förfarits i 1921 års koralbok vid nr. 52.

I vilken utsträckning kan man utnyttja gamla melodier till nya psalmer? Man hör ofta anföras dels att den innevarande generationen skall ha rätt att själv ge sin tribut till församlingens koralbok, det skall synas att den är av i dag, dels också att de nya psalmerna bära en annan prägel än de gamla, de böra då också få en koral, som svarar till deras prägel.

Argumenten äro bestickande, men icke alldeles utan invändningar. Ingen skall förmena den innevarande generationen rätt att komponera nytt. Tvärtom bör den uppmuntras därtill. Men den innevarande generationen skall inte begära plats i församlingens koralbok för sina kompositioner blott därför att den upplever en koralboksrevision. Korallerna måste vara provhålliga och stå sig vid jämförelse med gångna släktleds. Koralbokens musik är till icke för detta året allenast, men bör vara skapad för kommande generationer. Då håller icke annat än det bästa. En koralkomponist gör sig själv föga tjänst och skaffar sig föga heder blott genom att skaffa sig en plats i koralboken, om hans verk icke är av den art att det tål vid att jämföras med de gamla koralmelodierna. Det är ett varsel för dagens koralkomponister att en stor del av de nya melodier, som framfördes i 1921 års koralbok nu är mogen att försvinna. Hæffners storhet låg icke i hans egna kompositioner, utan hans redigeringsarbete. Detta är stränga ord, men det tjänar föga att dölja sanningen: bara det som står sig i konkurrensen med det gamla skall leva. Även om koralmelodierna stå kvar i koralboken intill nästa koralboksrevision, så stå de där som tyngande barlast och död gods. För psalmtextens skull är det under sådana omständigheter bättre att den får åtminstone

som alternativ en gammal melodi, om den nya melodien ej är av oomtvistligt värde.

Men är det rätt att kläda nya dikter i gamla koralers kläder? Den moderna dikten är »lös i konturen», subjektiv, allmänt idealistisk; i varje fall är en del av den moderna dikten sådan. Kan det vara tillbörligt att stuva in denna dikt i den gamla koralens objektiva, strama dräkt?

Härtill må erinras att sådan dikt har varit modern förr också. Det är ingenting nytt under solen. Och det har skrivits subjektivistiska melodier förr. Det är inte alldeles säkert att en gammal melodi är objektiv därför att den dateras till medeltiden eller 15, 1600-talen.

Det visar sig också att man har svårt för att konsekvent genomföra principen om nya melodier till nya psalmer. Medan exempelvis Liedgrens »En dunkel örtagård jag vet» (267) påfordrar en ny melodi, där den till samma meterklass hörande, redan insjungna W. 113, som också är väl stämd till psalmen, kan göra tjänst, så hänvisas Frostensons mycket modernt klingande »I mörker sjönko lyckodrämmens länder» (268) av KK till den gamla, kärva hugenottmelodien W. 354.

I det stora flertalet fall anvisas för de nya psalmerna gamla melodier i regel med gott resultat. Det torde vara klokt att pröva hela denna fråga om melodierna till de nya psalmerna från fall till fall och utan förutfattade meningar. Därmed torde både psalmtexternas författare och församlingen vara bäst betjänade.

In summa: sparsamhet bör iakttagas med melodier i de sparsamt företrädade meterklasserna och ymniga melodihänvisningar givas till en eller få huvudmelodier. Gott om melodier i de talrikt företrädade meterklasserna, men först och sist goda, sångbara och slitstarka melodier, likgiltigt om de äro gamla eller nya.

Arthur Adell.

Svensk orgelkonst under 1937.

Medan 1936 kunde betecknas som ett rekordår ifråga om publicering av ny orgellitteratur, kan 1937 sägas ha varit ett märkesår rörande en annan gren av orgelkonsten, nämligen orgelbyggeriet. Ty en större livaktighet på detta område torde knappast tidigare ha utvecklats i vårt land. Iakttagelsen härav är desto mera glädjande som de företagna orgelbyggnaderna, det må ha gällt om- eller nybyggnad, i de flesta fall synas ha skett efter liturgiskt-musikaliska krav i första hand. Förhållandevis talrika äro de ombyggnader, som huvudsakligen bestått i klanglig omgestaltning av instrumenten (genom omgruppering, omintonering och komplettering av förefintligt stämmaterial).

Ett vid Sveriges allmänna organist- och kantorsförenings ombudsmöte i somras väckt förslag om bildandet av »ett orgelråd»

föranledde ingen åtgärd under hänvisning till K. S. V.:s orgelråd.

De ärenden Orgelrådet handlagt under det gångna året uppgår till ett 60-tal, varav en stor del ingått via Riksantikvarien. Förfrågningar ha dessutom ingått från praktiskt taget hela landet, från S:t Ibb på Hven i söder till Hietaniemi i norr. En av de bärande principerna i Orgelrådets verksamhet är alltjämt att så vitt möjligt tillvarata och efter eventuell restaurering utnyttja gammalt värdefullt material, väderlådor ej undantagna. Att den klassiska väderlådstypen, sleiflådan, är den för tonalstringen och tonkvaliteten bästa, börjar nu inses av alltflera orgelbyggare även i vårt land. I åtskilliga av de fall där de gamla väderlådorna av olika skäl ej ansetts lämpliga att bibehålla, ha föreslagits byggande av nya sleiflådor. Flera av våra yngre orgelbyggare, såsom Mårtensson, Hammarberg och Wedrup, ha med framgång utfört eller insatt sådana väderlådor. Att aversionen mot återupptagandet av den klassiska väderlådan i modernt orgelbyggeri håller på att försvinna bevisas även därav, att äldre orgelfirmor, såsom t. ex. Åkerman & Lund börjat kalkylera med nya sleiflådor.

Man tar säkert ej miste, om man påstår, att den enastående aktivitet som sålunda kunnat förmärkas på detta område djupast bottnar i ett avsevärt stegrad intresse hos landets organister, utan vilkas initiativ och energi de flesta orgelförbättringar säkert icke blivit verklighet. Detta intresse, som synes vara särskilt starkt bland de yngre, har också tagit sig uttryck i anordnandet av ett flertal fortbildningskurser, till vilka anslutningen i några fall varit rekordartad. Sådana kurser ha ägt rum i Hampnäs den 7—12 juni, i Linköping den 28—30 juni, i Ljungby den 6—8 juli samt i Varnhem 19—29 juli, i Tensta 14—17 okt., i Arbrå 17—18 nov. Lärare i liturgiskt orgelspel ha härvid varit Gustaf Carlman, Karl G. Gustafsson, H. Weman och W. Ahlén. Betydelsen av sådana kurser torde ej kunna överskattas. För en mängd organister erbjuda de de enda möjligheterna både till erhållande av saklig och nyttobringande kritik och vägledande undervisning. För att ej tala om vad dessa kurser kunna betyda för deltagarna, när det gäller andlig rekreation överhuvud taget. Emellertid nödgas arrangörerna på grund av bristande ekonomiska resurser i regel inskränka kurserna till endast några få dagar. Det är klart att resultatet under sådana förhållanden ej på långt när kan bli vad som avsetts. I högsta grad önskvärt vore därför, att det anslag, som nu utgår av allmänna medel till kyrkomusikalisk upplysningsverksamhet, ökades, så att betydligt flera och mera omfattande kurser kunde anordnas. Fråga är om dessa penningmedel kunde användas bättre.

300-årsminnet av Dietrich Buxtehudes födelse har firats med större eller mindre högtider runt om i landet, såsom Helsingborg, Lund, Upsala, Kristianstad, Härnösand och Stockholm. Mästarens orgelskapelser ha vid sidan av hans vokalverk därvid kommit till utförande i en utsträckning som väl aldrig förr i Sverige. Man

vill innerligen hoppas, att Buxtehude måtte bli flitigt spelad och sjungen även sedan jubileumsdyningarna lagt sig.

Inför utländsk publik ha följande svenska organister framträtt: Henry Weman i Berlin, Gunhild Schedin i Alpirsbach och W. Ahlén i Åbo och Helsingfors rundradio.

Följande nya verk för orgel ha utgivits: Du bar ditt kors och Det är en ros utsprungen, koralfantasier av Daniel Olson samt en orgelskola av Anrep-Nordin-Asplöf. Som ett led i de nutida förnyelsesträvandena har Carl E. Rosenqvist utgivit en bok med titeln Orgelkonst (rec. i Tidskrift f. kyrkomusik av H. Weman, i K. S. F. av L. Lindhagen). Arbetet, som bär underrubriken Handbok i orgelkännedom, vittnar värtaligt om författarens kunnighet och förfarenhet på området. Det borde ej saknas i något organistbibliotek. En planerad andra del, om orgelspelet, emotes med spänning. Bland orgellitteratur, utgiven på främmande förlag, märkas: Franz Bärnwick: Die Orgel zu Weingarten, Lorenzer Orgelbüchlein, Karl Mattei: Vom Orgelspiel, Emil Paul: Das kirchliche Orgelspiel, Paul Rubardt: Alte Orgeln erklingen, samtliga anmälda i Tidskr. f. kyrkomusik av Carl E. Rosenqvist; vidare Johann Pachelbel: Sieben Choralpartiten, anmälda i Tidskr. f. kyrkomusik av H. Weman samt slutligen Teleman: Zwölf leichte Choralvorspiehle och S. Walther Müller: Choralvorspiehle, rec. i Tidskr. f. kyrkomusik av Alb. Runbäck.

Bland publicerade artiklar, i vilka orgelfrågor berörts, märkas: i Sv. Dagbladet Kyrkomusikalisk förnyelse av Ingvar Sahlin, i Tidskrift f. kyrkomusik: Kyrkomusikutställningen i Berlin av Bengt Cnattingius, i K. S. F. Händels orgelkonserter av John E. Blom och Den nya orgelrörelsen av H. Distler.

Beträffande namnet å den organistexamen, som avlägges ute i landet, har länge försports starkt missnöje. Och detta med all rätt. Det är väl också nu endast en tidsfråga när benämningen *lägre organistexamen* bortfaller. Med hänsyn dels till innebörden i denna examen, dels till arten hos de tjänster, för vilka examen ifråga skall lämna kompetens, kan det med allt skäl ifrågasättas om ej i stället »*Organist- och kantorsexamen*» här vore det riktiga namnet. Skulle, vilket man livligt vill hoppas, även kördirigering och liturgik komma att ingå som ämnen i denna examen — förslag härom föreligger nämligen — synes ingen tvekan böra råda om lämpligheten av här föreslagna namnförändring.

Ett nytt ord, *allsången*, har skapats för den unisona sången, vilken som en allt mäktigare våg sedan någon tid går fram över vårt land. I vad mån denna rörelse kommer att inverka på kyrkans sång, därom är kanske ännu för tidigt att yttra sig. Tecken till att vi gå också mot en den kyrkliga folksångens renässans saknas dock icke. *Kyrklig allsång*, till innebörden lika gammalt som församlingssången själv, är det nya ordet för denna sång. Man torde ej göra sig skyldig till överskattning om man påstår, att det i ej ringa grad kommer att bero på organisten-kantorn i för-

samlingen, dennes förutsättningar och syn på sitt ämbete, huruvida allsången skall bli en realitet även inom kyrkans murar. Vad undertecknad här har i tankarna är ej så mycket kyrkomusikerns initiativkraft t. ex. ifråga om att anordna koralövningar o. d. som hans förutsättningar främst ur vokal synpunkt att taga sig an ledningen av sången. Det räcker inte att han kan *spela* en koral, han måste därtill kunna sjunga den. Eller med andra ord: kunna sjunga till eget ackompanjemang. När det gäller koralens utförande böra nämligen det vokala och instrumentala samverka så intimt som möjligt. Uppstår konflikt mellan dessa två, vilket lätt sker, om organisten uteslutande ägnar uppmärksamheten åt det instrumentala, kan följden lätt bli den, att tempo, frasering, interpunktion etc. bli lidande och — sången nere i kyrkbänkarna tystnar. Vad koralen vidare beträffar kan man väl ej komma ifrån att denna främst är av vokal art och icke instrumental. Med hänsyn dels till den utomordentliga betydelse just det vokala elementet sålunda måste tillmätas i en organists praktiska gärning, dels till det faktum, att de allra flesta blivande organister komma att inneha jämväl kantorstjänst, torde det kunna ifrågasättas om den praxis, som nu tillämpas vid den högre organistexamen avläggande, är tillfredsställande. Visserligen har examinanden bl. a. att spela koraler och mässa »efter texten», men han behöver ej kunna sjunga en ton. Den högre organistexamen är med andra ord helt fristående och vederbörande har ingen som helst skyldighet att efterforska huruvida den blivande organisten äger sångröst eller icke. När man reflekterar över vilka konsekvenser en dylik isolering av examen kan medföra, frestas man att gå ett steg ännu längre och fråga: vore det ej rentav bäst att högre organistexamen och kantorexamen sammanslogos till en examen? Så har ju tidigare skett beträffande motsvarande examina i landsorten. De frågor som här berörts förefalla så viktiga, i all synnerhet när de ställas mot bakgrunden av vår tids höjda krav på en kyrkomusiker, att de i varje fall synas värda att upptagas till diskussion.

Såsom en av de mest glädjande händelserna under det gångna året är till sist att anteckna bildandet av en kyrkomusikalisk förening vid K. Musikkonservatoriet. Föreningen, bestående av ett 30-tal blivande organister och kantorer, har till uppgift att väcka och befordra intresset för kyrkomusikaliska frågor samt att så vitt möjligt bereda medlemmarna tillfälle att under studietiden praktiskt omsätta sitt kunnande (genom t. ex. medverkan vid gudstjänster i olika kyrkor). Först och sist vill föreningen, som vilar på kristlig grund, samla medlemmarna kring det centrala i deras blivande kall. I föreningens presidium märkas två konservatorielärare: Otto Olsson, hedersordf. och Set Svanholm, ordf. Den unga sammanslutningen, som helt visst kommer att bli av största betydelse för medlemmarnas utveckling och fostran i kyrkomusikaliskt avseende, tillönskas allt gott för framtiden.

Waldemar Ahlén.

Körarbete under år 1937.

1937 års körarbete har till icke ringa del präglats av 300-årsminnet av Dietrich Buxtehudes födelse. Verk av denne »Nordens störste kyrkomusiker och orgelmästare», som professor Olallo Morales nämnde honom i sin årsberättelse vid Kungl. Musikaliska Akademiens högtidsdag, ha också i stor utsträckning varit företrädna på våra kyrkokörers program enligt de notiser som influtit i våra kyrkomusikaliska tidskrifter, och på flera håll ha hela program och flera dagar långa kyrkomusikfester ägnats Buxtehude. Sådana större musikfester ha hållits i Hälsingborg, där Buxtehude sannolikt föddes, och i Hälsingör, där han tillbragte sin ungdom, anordnad av Lunds stifts Organist och kantorsförening i samarbete med Dansk Organist og Kantorsamfund af 1905, i Köpenhamn, i Uppsala och i Lund. Kungl. Musikaliska Akademien hedrade ävenledes Buxtehudes minne genom att på sin högtidsdag framföra kantaten »Ihr lieben Christen, freut euch nun». Av till jubileet utkommen litteratur om Buxtehude må förutom de tyska biografierna av Grusnick och Stahl nämnas John Fernströms Dietrich Orgemester, En bok om Buxtehude, utgiven på Gleerups förlag. Av utgivna arbeten av Buxtehude märkes under det gångna året den av Grusnick på Bärenreiters förlag utgivna kantaten »Führwahr, er trug unsere Krankheit» för sopran, bas, femstäm-mig kör, två violiner, två viola da gamba, kontrabas eller fagott och generalbas. Kantaten föreligger tyvärr ännu icke på svenska¹). Naturligtvis har Grusnick även denna gång hämtat fram en klenod ur Upsalabibliotekets på Buxtehudesverk så rika skattkammare. I fjolårets körrapport efterlystes intresset hos våra större Musikförlag för dessa Buxtehudeverk, vilka nu mitt för näsan på oss utgivas av utländska förlag, men denna vädjan tycks ha förklingat ohörd. Om jag undantager det svenska körpartitur som Nordiska Musikförlaget givit ut av Magnificat och Wilhelm Hansens med såväl svensk som dansk text försedda upplaga av kantaten Befiehl dem Engel, dass er komm, har intet blivit åtgjort i saken. För vad vi ha på svenska av Buxtehude ha vi uteslutande Viktor Norberg i Västerås, vår svenske Bärenreiter, att tacka. Storförlagens likgiltighet för Buxtehudes körverk är ingenting mindre än en riksskandal.

Från körarbetet i övrigt må med ledning av de kyrkomusikaliska tidningarnas körnotiser förutom enskilda körers musikandakter, musikgudstjänster och kyrkomusikkonserter, nämnas stiftsförbundens årshögtider samt kyrkosångsdagar, kyrkosångsfester, sångveckor och kyrkomusikaliska kurser i bl. a. Alnö, Hampnäs Höör, Själevad, Upsala, Varnhem och Örebro. Vid sådana kurser ha förekommit undervisning i bl. a. tonbildning, körteknik och kördirigering, av största betydelse för ett givande körarbete.

¹) Kantaten utkommer i svensk version under februari hos Viktor Norberg.

Av stor betydelse och ägnat att i högsta grad stimulera arbetet i våra körer måste besöket i vårt land av Kreutzkören från Dresden anses vara. Under en turne sistlidna höst, varvid ett flertal svenska städer besöktes, visade sig kören fullt värdig sina förnämliga traditioner, under uppvisande av en körteknik och körkultur som inte lämnade något övrigt att önska. Särskilt greps man av gossrösternas utomordentligt mjuka och vackra tonbildning och vilkas möjligheter i höjden icke tycktes veta av några gränser. Kreutzkörens besök i Stockholm väckte nog hos mången ett visst vemod vid tanken på att vi i vår huvudstad icke äga någon gosskör.

Till det gångna årets svenska körarbete torde man också kunna räkna Fjärde svenska kyrkomusikdagarna i Åbo den 6—8 oktober till vilka inbjudan utfärdats av Finlands svenska kyrkosångsutskott, som från och med det år 1937 även utgiver en egen tidskrift kallad Kyrkomusik, vilken kan rekommenderas även till svenska kyrkomusiker. Tidningen kan erhållas från Direktör musices John Sundberg, Fredriksgatan 51, Hälsingfors.

Av under året utgivna körverk må först nämnas de utomordentligt värdefulla musikbilagor som medföljt tidningen Kyrkosångsförbundet, och vilka omfattat såväl äldre som yngre tonsättare, såsom Nyvall, Gottfrid Berg och Folke Sandberg. Till och med Pepping har varit representerad. Dessa körbilagor ha av Nordiska Musikförlaget även utgivits separat. Förlaget är att lyckönska till detta intresse för samtida körmusik. Vågar man hoppas på flera svenska utgåvor ur Peppings Spandauer Chorbuch, eller av Distler eller Kurt Thomas, vilka redan vunnit insteg vid svenska gudstjänster. Av Kurt Thomas förefaller hans kyrkoårets olika högtider ompännande opus 25 särskilt vara värt en svensk upplaga. Från Nordiska Musikförlaget märkes vidare Fem körkoraler med svensk text till melodin Jesu, meine Freude samt Slutkör och koral ur Johannespassionen av J. S. Bach, båda sakerna utgivna av David Ahlén. Av Josef Jonsson har på samma förlag utgivits Adventpsalm för blandad kör, violin, violoncell, orgel eller piano. Diakonistyrelsens förlag har bidragit med några värdefulla nytryck av klassiska mästare och på Gehrman's förlag märkes bl. a. »Av himlens höjd» en liten julkantat för blandad och unison kör samt orgel av Daniel Olson. På samma förlag har samme tonsättare utgivit trenne a cappellakörer: O Fader vår barmhärtig god, Stora och underbara, samt Lovsjungen Herren. Av Erik Alvin har på nyssnämnda förlag utgivits Nu stige jublets ton samt Nyårshymn. Anmärkningsvärda nyheter från vårt södra grannland äro Thomas Laubs Liturgisk musik för 4-st. kör samt av Raasted en jul- och en påskkantat för en solostämna, kör och orgel.

*

*

*

I allmänhet kan det sägas att det gångna året karaktäriseras av *eftertanke och nyorientering*. Eftertanken väcktes av Henry Weman, som på Kyrkosångsförbundets centralråds sammanträde vid det gångna årets början höll sitt så märkliga tal, sedermera infört i Kyrkosångsförbundet och upptakten till en hel rad av inlägg. Utgående från erfarenheterna vid de senaste rikskyrkosångsfesterna kritiserade Weman skarpt dessas programsammansättning och drog upp riktlinjer för kommande arbete. I stället för framförandet av ett stort verk av hela rikskören förordade han *väl förberedda* uppträderna av stiftskörer, och enskilda körer, rekommenderade dubbelköriga verk samt talade varmt för upptagande av musikalisk bildningsverksamhet jämte det egentliga körarbetet. Den omedelbara åtgärden blev att det på Wemans förslag tillsattes en kommitté för utarbetande av programförslag till kommande rikskyrkosångshögtid och en kommitté att uppgöra förslag för bildningsverksamhetens ordnande. Kommittéerna ha i enlighet med de av Weman uppdragna linjerna utarbetat förslag vilka förelägo vid januari-sammanträdet d. å. med Kyrkosångsförbundets centralråd.

Eftertanke och nyorientering har också kommit till uttryck i intresset för kyrkokörens uppgift i gudstjänsten. Delvis på grund av impulser från Finland framhölls i föregående körrapport och i olika inlägg vid förra årets sammanträden med Centralkommittén av K. S. V., icke minst med hänsyn till pågående handboksrevision och stundande revidering av Missale, önskvärdheten av ökad medverkan av kyrkokören i själva mässan. En kommitté fick i uppdrag att utarbeta närmare förslag, vilket föreligger vid innevarande sammanträde. Någon anledning att här närmare ingå på detta förslag föreligger inte. Det upptager, enligt de riktlinjer som angävos vid fjolårets sammanträde, olika alternativ, varigenom kören, en- eller flerstämmig, skulle kunna övertaga en del av mässans moment, som nu utföres av församlingen. Det är märkligt att denna strävan från församlingssång till körsång kommer till uttryck i en tid då allsångsrörelsen drar som en väldig våg över landet.

En nyorientering torde man också kunna spåra i det ökade intresset för trestämmighet, efter impulser söderifrån, och i det kraftiga framhävandet av barnkörens betydelse för gudstjänsten, varutinnan Rolf Forsman i Kyrkosångsförbundet fört en energisk propaganda.

Eftertanke och nyorientering! Har manne Kyrkosångsrörelsens väldiga flodvåg, som ju nått en tidigare icke ens anad styrka och omfattning, börjat dra sig tillbaka? Gå vi mot ebb. Det har förnummits röster ute i landet, som viskat härom. Hur än därmed må förhålla sig må i varje fall *eftertanke och nyorientering* ha sitt klara berättigande. Ty möjligheter till hävdande av redan uppnådd ställning eller till ökat framåtskridande synes mig ligga på vart och ett av de nys nämnda områdena. Det projekterade

studiearbetet bör ge såväl körmedlemmar som ledare ökade möjligheter att bättre fullgöra sin kyrkomusikaliska uppgift. Samma syfte har det väckta förslaget om upptagande av kördirigering som examensämne i Lägre organistexamen. Med kyrkokörens ökade medverkan vid gudstjänsten och denna medverkans manifesterande i Handboken skulle följa, att uppgiftens heliga och kristliga art skulle sätta sin prägel på såväl kyrkokören som dess ledare. Denna strävan att väcka förståelse för och kärlek till kyrkomusikerkallets heliga art, spåras även i Tyskland, där man önskar att troslära och bibelkunskap borde ingå i kyrkomusikerutbildningen. Att väcka kärlek till kyrkomusikerkallet är också en av programpunkterna för en sammanslutning bland de blivande kyrkomusikerna vid vårt lands förnämsta musikskola, och i samma riktning skulle en kyrkomusikerinstallation kunna verka.

Den unisona sången, allsången, skall icke betraktas som en fiende till körsången. (Naturligtvis får heller inte den flerstämmiga sången framhållas som fiende till församlingssången). Men allsången skall dra in på våra musikandakter i form av koralövningar och dra in på våra repetitioner. Så måste *klar kurs hållas beträffande den kyrkliga stilen*, något som även framhölls av K. Musikaliska Akademiens ständige sekreterare i dennes årsberättelse. *Ingen rädsla för den samtida musiken* får råda. Och inga bekvämlighetsskäl får avhålla kördirigenten från nyinstuderingar. Kurt Thomas, som i sin bok *Lehrbuch der Chorleitung* formulerat satsen: Det finns inga dåliga körer, det finns bara dåliga ledare, har också i en artikel i *Musik und Kirche* lancerat en ny sats: Det finns inga bekväma körer, men det finns bekväma ledare! *Hur mycket av ansvaret vilar inte på ledaren?* Slutligen bör barnkören omhuldas inte blott för sin egen skull, och för sin egen uppgift. Utan även därför att i densamma skall den stora kören äga sin förnämsta rekryteringskälla.

Någon anledning till misströstan ger det nuvarande läget förvisso inte. På ledande plats påyrkades häromdagen i en av våra huvudstadstidningar ökat utrymme vid våra gudstjänster för kyrkokörerna såsom varande objektiva förkunnare av evangeliets budskap. Häruti ha vi också att se kyrkokörernas främsta, lika härliga som allvarliga och ansvarsfulla uppgift.

Stockholm den 7 januari 1938.

Set Svanholm.

Koralsången 1937.¹

På koralsångens område har det största intresset samlat sig omkring den nya psalmboken och de nya koralerna. Sedan kyrkomötet år 1936 hade antagit förslaget till en ny psalmbok, tillsat-

¹ Koralsektionens rapport, avgiven vid KSV:s Centralkommittés årsmöte 1938.

tes en kommitté, bestående av biskoparna Aulén och Andrae, doktor Fogelkvist och kanslisekr. Ödman (sekr.), vilka hade att slutjustera psalmboken. Den 26 nov. 1937 stadfäste Kungl. Maj:t den nya psalmboken. Församlingarna ha rätt att välja mellan 1819 års och 1937 års psalmbok, men komma säkerligen att allmänt antaga den. Den kritik som riktats mot den har alltmer tystnat, och nu önska vi att den nya psalmboken må för lång tid framåt bliva vårt folks kyrkliga sångbok och uppbyggelsebok. — Den kommitté som fick i uppdrag att utarbeta den nya koralboken består av biskop Aulén, prof. O. Lindberg, musikdir. Wikander och domkyrkoorg. Weman (sekr.) Det gällde att först skaffa melodier till de 92 nya psalmer, som medtagits. Till 48 av dem fann man melodier i den gamla koralboken. Till de övriga hade man att söka ur andra källor och att nykomponera. Genom en kungörelse, som fanns intagen i Ksfsbundets Tidn. n:r 1 efterlystes nya kompositioner. Icke mindre än 1700 melodier inkommo. Ett helt koralboksförslag inkom från kyrkoh. Peters och kantor Runbäck, ett om mycket arbete, stor kunnighet och god smak vittnande förslag. Av inkomna förslag utvaldes behövt material, och så ha vi fått en ny koralbok att nyttjas tills vidare. Ty koralboken är ännu icke färdig i sin helhet. Kommittén har att framlägga förslag till musik även till den avdelning som är tillfogad psalmboken och kallas Hymner och sånger. Vid koralbokens revidering i dess helhet vore önskligt att tempobeteckning angives för varje koral och att fermater, där sådana äro nödvändiga utsettes. Harmoniseringen bör också göras något enklare och mindre tung. Kanhända borde också angivas, hur koralspelet skall registreras. Innan den nya koralboken tages i bruk vid gudstjänsten, böra de nya koralerna övas i skolor, av koralkörer, kyrkokörer och vid koralövningar med församlingen. — Ett gott förarbete har gjorts genom de fyra koralaftnar, som nyss hållits i radio av biskop Aulén och Engelbrekts kyrkas organist, kantor och kör.

Genom referat i Ksfsförb. Tidning och andra tidningar har jag sett, att koralövningar med församlingarna ha börjat upptagas överallt i vårt land, och att vid de kyrkosångsdagar och kurser som hållits den lutherska koralen icke bortglömts utan flitigt övats. Stockholmstidningarna gjorde stor affär av de koralövningar, som höllos i Katarina kyrka i höst, vilka betecknades som Allsång, ett modernt ord, som kanhända har sin betydelse i att lära folk, att även församlingen i kyrkan skall sjunga mangrant. — Då man skall giva en resummé av vad som i riket har förekommit på koralsångens område, är det icke lätt att få med allt eller att vara riktigt rättvis. Allt har icke heller omskrivits i tidningarna. När man genomläst Församlingsbladet under året, har där stått mycket litet om kyrkosången. Men i juni-numret fanns en rubrik: *Sångarveckor i Skellefteå, Höör och Alnö*, anordnade av Diakonistyrelsen och Kyrkosångsförbundet, med Axel Boström och Ingvar Sahlin som ledare. Detta är ett glädjande tecken på

att Diakonistyrelsen fått ögonen upp för den kyrkliga sångens fostrande betydelse för vårt folk. På den kyrkl. ungdomsrörelsens 2. riksstämma i Stockholm den 22—25 juni ingick ett kort föredrag om Vår sång.

Kyrkomusikaliska kurser ha hållits på flera ställen: I *Hampnäs* eller *Själevad* den 7—12 juni, anordnad av K.S.V. i Härnösands stift, bevistad av 25 präster och kantorer. Koralsång och liturgisk sång förekom, varje dag börjades och slutades med bön enl. evang. tidegård. — Hallands Kyrkosångsförbund hade en kurs i *Söndrum* den 17—22 juni för ett 20-tal deltagare. Kursledare var Ragn. Blennow, Åstorp. Stor plats gavs åt koralsång, både luthersk och gregoriansk. Varje morgon och afton förekom tidebön under den lästa formen, som är vanligt i Söndrums kyrka under hela året varje lördagskväll. — I *Linköping* anordnade Organist- och Kantorsfören. i slutet av juni en 2 dagars kurs, till vilken infunnit sig ett 80-tal av stiftets kyrkomusici. — En 4 dagars kurs hölls i *Ljungby*, Småland, i slutet av juli månad, med 40 deltagare. I *Varnhem* hölls en kyrkom.kurs den 19—29 juli, anordn. av Skara stifts K. S. V., Organist- och Kantorsförening och Västergötlands Körförb. Undervisning gavs i talteknik 7 tim., tonbildning 15 tim., gudstjänstspel 16 tim., liturgik 3 tim., liturg. sång 4 tim., dirigering 4 tim., flera tim. ägnades åt musik- och sångövning samt diskussion. Kyrkoherde Peters föreläste i liturgik om »Önskemål inför den nya kyrkohandboken och på prov framfördes ett förslag till högtidlig nattvardsmässa, vilket förslag ingår i det Handboksförslag, som utarbetats av K.S.V:s kommitterade Grefberg, Hellerström, Peters och W. Ahlén. Provmässan, som hölls i Varnhems klosterkyrka, vann allas livliga erkännande. Kursen i Varnhem började varje dag med matutin och slöts varannan dag med vesper eller kompletorium. Den gregorianska sången hör hemma i en sådan kyrka som Varnhems, och rätt utförd kan den som intet annat skänka en nutidsmänniska stillhet och andakt. Referenten i Ksfsförbundet slutade med följande: »Varnhem är en idealisk plats för sådana kurser som denna vad läget och kyrkan beträffar. Tänk vilken kyrklig fostran att få samlas till gudstjänst i en sådan helgedom som Varnhems klosterkyrka eller att få spela på den gamla orgeln eller lyssna till dess underbara toner.» Kyrkomusikaliska kurser hölls i *Tensta* den 16—18 okt. och i *Arbrå* den 17—18 nov., båda anordnade av Ärkestiftets K.S.V. och ledda av Weman, Lindhagen och Sahlin. Den 1. dagen kallades Organisternas dag, den 2. Den gemensamma dagen, den 3. Prästernas dag. Föredrag hölls om högmässan, de nya koralerna övades, liturgisk sång förekom, tidegården sjöngs. — I Ärkestiftet ha stiftsadjunkterna vid alla kyrkliga ungdomskurser hållit en timmes koralsång varje dag. Önskligt vore att en sådan anordning kunde genomföras i alla stift. Ett önskemål vore ock att en koralsångs-reseledare utsåges, som kunde ägna tid och krafter åt koralsångens höjande inom vårt land. — *Kontraktsdagar*,

anordnade av organisterna, ha kontraktvis hållits på olika håll, såsom i Västergötland och i Ärkestiftet. Den frågan har i allmänhet behandlats: »Huru få till stånd en livaktigare församlings-sång?» — *Kyrkosångsdagar* ha hållits i alla stift. Sälunda hölls i Trollhättan en dag den 22 april, anordnad av de tre organisationerna gemensamt, varvid förekom övningar i koralsång och liturgisk sång. En orgelkonsert gavs av Wald. Ahlén. Skara stifts K.S.V. har i likhet med föregående år hållit flera kyrkosångs-stunder och koralaftnar. — *Kyrkomusikerdagar* höllos i *Ekshärad* den 26—27 sept. Präster och organister hade samlats för att dryfta kyrkomusikaliska frågor, bl. a. återinförandet av psalm-växelsången vid gudstjänsten. — Ärkestiftets Ksfb firade 15-års-jubileum i *Ljusdal* den 16—17 okt., varvid beslöts att förb. skulle anordna koralaftnar i församlingarna och fortsätta med kyrko-sångsdagar, körledarkurser och församlingsveckor. — I *Örebro* hölls den 30—31 okt. en kyrkosångsdag till minne av Adolf Andrén. Vid detta tillfälle utförde Kumla barnkör en tidegårdsbön, vilken enl. Tidningen »utfördes på ett så förträffligt sätt, att an-mälarens tvivel på möjligheten att göra tidebönen levande för vår tid skingrades.» — I Församlingsbladets oktobernummer har funnits en artikel *Vilka krav skola vi ställa på den kyrkliga sången?*, en mycket god och tänkvärd artikel; men att som där sker ställa den gregorianska sången i absolut motsats till den folkliga kyrko-sången är enligt mitt förmenande fel. Det finns utan tvivel myc-ken gammalkyrklig sång som är folklig. Och vad menas med tids-enlig kyrkosång? Ej är det 1800-talets väckelsesånger, de äro för gamla. Den tidsenliga sången i allmänhet är slagern. Men det är väl icke en sådan sång som skall bestämna kyrkosången. Det sägs i artikeln, att man icke skall försöka lösa den spänning som råder mellan gammal och ny sång. Och det är kanske klokt. Vi få se, vilken som segrar. Om vi tänka på våra nutida kyrkomusik-kompositörer, så se vi ett mer och mer återgående till de gamla mästarnas sätt att uttrycka sig. Och folk börjar allt mer att lyssna till denna musik och öva den. — Musikdir. R. Forssman har i tidn. Ksfb skrivit några utmärkta artiklar om *Kyrkans barnkör*, där han bl. a. framhåller att barnkörens angelägnaste studieobjekt är helt naturligt koral och mässa. I likhet med Wald. Ahlén på-pekar han vilket oersättligt pedagogiskt medel i sångundervis-ningens tjänst koralsången är. Dessa artiklar skulle läsas av alla lärare som undervisa i sång i folkskolan. — Bland Organist-föreningens stiftkretsar har cirkulerat frågan: *Är revidering av musiken till Sv. Mässan av behovet påkallad?* Överallt har sva-rats ja och att denna revidering borde ske jämsides med hand-boksrevisionen. Ärkebiskopens handboksförslag är färdigt att tryc-kas, men något förslag till musik har givetvis icke utarbetats. Dock har K.S.V:s kommitterade, som utarbetat förslag till ny handbok även framlagt förslag till nytt Missale.

Torbjörntorp den 7 jan. 1938.

Erik H. Cederbom.

Rapport från Sektionen kyrklig skrud och prydnad.

Det gångna året har ur den synpunkt, som sektionen har att företräda, icke karaktäriserats genom några märkligare händelser. De förbättrade konjunkturerna ha framför allt visat sig i en ökad frikostighet vid kyrkornas restaurering och vid anskaffandet av prydnader.

Ett steg mot ökad förståelse för våra kyrkor och deras betydelse för den enskilda andakten har tagits genom försöket att hålla kyrkorna öppna under vissa tider även på söckendagar. De svar på domkapitlens rundskrivelser, som ingått från församlingarna runt om i landet, ha varit mycket varierande. Stor ovillighet mot förslaget kan spåras på många håll, och svårigheterna äro uppenbarligen ganska stora. En enhetlig bestämmelse angående öppet-hållandet torde ännu icke vara möjlig att åstadkomma, men man synes kunna uttala den förhoppningen, att allt flera kyrkor måtte låta sina portar stå öppna.

Frågan om våra *domkyrkors* iståndsättande står på dagordningen. Det är av intresse att påpeka, att sådana arbeten nu förberedas i Upsala, Skara, Strängnäs, Luleå och Kalmar. Största uppmärksamheten tilldraga sig naturligtvis de förberedande åtgärder för ett värdigt iståndsättande av *Upsala* domkyrka. Detta arbete är i första hand en nödtvungen åtgärd att snarast möjligt rädda det storslagna byggnadsverket från sönderfallande. Det Zettervallska strävsystemet, det söndervittrade teglet, de skamfilade fialerna och den sönderspruckna cementen måste på något sätt ersättas. Men samtidigt uppstår naturligtvis frågan om ett större eller mindre återställande av domens äldre utseende, ett arbete med många vanskligheter. För att utreda frågan om restaurering har en kommitté tillsatts bestående av ecklesiastikminister Engberg, ärkebiskop Eidem, riksantikvarien Curman, professor Östberg, byggnadsrådet Hjort och docenten Gerda Boethius.

Stora svårigheter möter också vid ett iståndsättande av Skara domkyrka. Ett omfattande förslag av f. generaldirektör Tengbom har framlagts, som synes innebära en ganska radikal omvandling av interiören. Även i Strängnäs och Luleå förberedas restaureringar, och den gamla domkyrkan i Kalmar kommer att förseas med den kupol, som Tessin en gång avsett men aldrig fick utföra.

Rörande finansieringen av dessa företag har en ny uppfattning börjat tränga igenom. Det synes nu icke längre orimligt att begära anslag av statsmedel — så t. ex. har skett i Skara, där 475.000 kr begärts och därmed skulle, för den händelse sådana medel beviljas, en ny tid begynna för dessa stora byggnadsverk, som hittills till stor del fått underhållas allenast av resp. stadsförsamling. En dylik begäran synes så mycket mera rimlig, som de gamla domkyrkornas en gång mycket stora egendom nu sedan 400 år utgöres av statsegendom.

Det har för kommitterade icke varit möjligt att ens på ett till-

närmelsevis tillfredsställande sätt kunnat följa de större restaureringsarbetena ute i landet. Endast i Östergötland och Småland ha kyrkor besökts i samband med restaureringar. Som ett allmänt intryck av det synnerligen omfattande och kostsamma arbete, som på så många håll pågår med kyrkornas iståndsättande och värdiga prydnade, måste tyvärr sägas, att de rika löften på restaureringskonstens område, som gävos för omkring 20 år sedan, då Sverige stod bland föregångslanden, knappast ha infriats. De flesta kyrkor, som nu undergått behandling av arkitekter, målare och konservatorer, uppvisa en viss schablonmässighet. Nödvändigheten att noga studera varje kyrkobyggnads och kyrkointeriörs egenart är icke tillräckligt uppmärksammas. En egenartad och på ett sär eget sätt stämningsfull 1860-tals interiör förvandlas till en gustaviansk efter en viss enkel norm, och färggivningen utmärkes av rädsla för levande klanger och karaktärsfulla sammanställningar. En något tvehågsen ställning i principiellt avseende till väsentliga restaureringsfrågor beträffande äldre polykrom skulptur är också märkbar liksom också en starkare och effektivare kontroll från de statliga myndigheternas sida ibland vore önskvärd. I någon mån har denna kontroll underlättats genom de nya organ, som Riksantikvarieämbetet inrättat vid de större läns museerna i landsorten. Inte mindre än 22 sådana nya befattningar, landsantikvarier, ha inrättats, vid vilkas sida de i flesta fall stå landskonservatorer med i regel god kompetens. Den hjälp, som de kyrkliga myndigheterna på landsbygden äga i dessa nya tjänstemän, är uppenbarligen mycket stor och kommer säkerligen att lända verksamheten i nu berörda hänseende till gagn.

Bland de mera omfattande restaureringsarbetena å landskyrkor kunna endast ett fåtal nämnas. I ärkestiftet må nämnas Vallentuna, Almeda och Blidö kyrkor, i Linköpings stift Kaga, Gamleby, Bankekind, Ljung, Mörlunda och Hallingeberg, i Skara stift Levene, Ulricehamn, Ekerskog, Sventorp och Södra Lundby, i Strängnäs stift Härads, Kumla och Axberg, i Västerås stift Ramsberg, i Växjö stift Lenhovda, Tjureda och Vissefjärda, i Lunds stift Ingelstad, Skåne Tronås, Gislöv, Riseberga och S. Sandby, i Göteborgs stift V. Frölunda, Kinnared, Kville, Drängsered, Svenneby, Spannarp, Släp, Ö. Frölunda och Örgryte, i Karlstads stift Botilsäter, Kristinehamn, N. Råda och Vilsand, i Härnösands stift Alnö, Dal och Grundsunda, i Luleå stift Lövånger och Umeå samt i Stockholm Jakobs kyrka.

Flera av våra ödekyrkor ha iståndsatts, och ett slags statligt bidrag i form av samvetsömma värnpliktigas tjänst ha lämnats t. ex. vid Rytternas kyrkoruin (Vstm l.). I många fall har arbetet haft en sådan omfattning, att ruinen kunnat återställas till en församlingshelgedom, som åtminstone under sommartiden kan få göra tjänst som gudstjänstlokal. I Hanshals (Gtb. st.), vars kyrka genom vådeld förstördes förra året, har församlingen begärt att få återupprätta sin medeltida kyrka i stället för att bygga en ny.

Några nya kyrkobyggnader ha också kommit till under året såsom Brevik på Lidingö av arkitekten J. Åkerlund, Virsbro (Väst. st.) som bekostats av en enskild person, Hyttebruk (Växjö st.) och på Kosterön m. fl.

I dessa fall liksom vid anskaffandet av nya prydnader har en storartad frikostighet visats från enskildas och de kyrkliga sammanlutningarnas sida. Att här ingå på den omfattande nyanskaffningen av kyrkoprydnader är icke möjligt. Ur principiell synpunkt bör kanske noteras en — visserligen ännu svag — tendens inom textilkonsten att använda inhemskt material i st. f. de tidigare brukliga dyrbara och i små landskyrkor oftast främmande brokadstofferna och praktfulla ibland överrika silkesbroderierna. Linne och ylle som material för enklare antependier och mässhakar ha i en del fall kommit till användning till stor förmån både för prisbillighet och för samverkan mellan interiörens karaktär och textilen.

Ett visst uppsving karaktäriserar vår glasmålningskonst, som nu lämnat de första trevande stegen bakom sig och börjat närma sig ett mera konstnärligt stadium, där den tekniska vederhäftigheten icke saknas. Uppdragen synas också under de senaste åren ha blivit talrikare, men det måste med beklagande konstateras, att ännu saknas tillgång på fullgoda konstnärer. Bland de största arbetena av detta slag under året äro korfönstret i Mariakyrkan i Hälsingborg av Einar Forseth samt 4 fönster i S. Petri kyrka i Malmö av Hugo Gehlin. Utan att ingå på någon karaktäristik av dessa arbeten vilja vi endast taga dem som exempel på svenskt glasmåleri av i dag med dess tämligen viljelösa efterklangsstämning eller själlösa och litet påträngande dekorationslusta, båda egenskaper, som i regel dölja inre tomhet. Då stora uppdrag snart vänta våra konstnärer — det behöver endast erinras om Skara, Upsala och Lund — kan man endast uttala den förhoppningen, att även denna konststart skall bringas till större höjd. I detta sammanhang bör kanske nämnas de omstridda förslagen till glasmålningar i Nysätra och Delsbo kyrkor, vilkas brister påtalats av resp. domkapitel, men icke desto mindre godkänts av Byggnadsstyrelsen. Det måste hälsas med tillfredsställelse, att våra domkapitel någon gång begagna sig av sin granskningsrätt och erinra om uppenbara brister i målningarnas religiösa uppfattning och framställning. Helt visst saknas oftast i vår tid det intima och förståelsefulla samarbete mellan konstnären och prästen, vilket var grundvalen för gångna tiders kyrkokonst och en av förutsättningarna för den blomstring, som kyrkokonsten fordom upplevde.

Skola vi från kyrkobyggnaden och dess inventarier vända oss till *kyrkogården* möter oss en bild av många aktningsvärda enskilda försök till förbättring men kanske ännu flera fall av försummelse. Svårigheterna äro på detta område så stora att först genom en samfällid verkan torde en förbättring kunna ske. Som ett manande exempel bör nämnas bildandet av en *Förening för*

kyrkogårdsvård i Malmö. Den skall ha till uppgift att »genom trädgårdsutbildade tjänstemän.. verka för kyrkogårdskulturens höjande; genom hållande av sammankomster med föredrag och diskussioner verka för vidgade kunskaper på området,» den har tagit till sitt mål att »söka främja god ordning på kyrkogården, hålla medlemmarna underrättade om aktuella problem samt sörja för en ändamålsenlig lagstiftning».

Slutligen vill sektionen erinra om den för vår kyrka så betydelsefulla händelsen, som den nya psalmboken innebär. Vid utgivandet av denna måste dock den förhoppningen knytas, att åtminstone *någon* omsorg måtte nedläggas på psalmbokens typografiska utstyrsel. Rörande allmänna önskemålen för en sådan hänvisas till några artiklar i Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv under 1936 och 1937. Den svenska bokkonsten har nått en utveckling, som anses berättiga den till en viss rangställning i världen. Att en av vår kyrkas mest spridda böcker icke skulle få del av de typografiska erfarenheter, som våra fackmän numera förvärvat, vore att djupt beklaga.

Bengt Cnattingius.

Psalmvalet.

Dessa rader avse att fästa uppmärksamheten på den förträffliga hjälp som givits Sveriges prästerskap med den nya upplaga av Psalmvalslista för högmässan som kyrkoherde *K. Peters* utgivit med hänsyn till nya psalmboken.

Det vore att antecipera den utredning beträffande valet av intotus, graduale och andra psalmer kyrkoherde Knut Peters lämnar, om här till behandling skulle upptagas de synpunkter som kunde läggas på valet av varje särskild psalm.

Endast en viktig principfråga skall här beröras. Den berör valet av gradualpsalmen, gudstjänstens viktigaste psalm. Vid valet av denna stå tvenne stridande åsikter mot varandra. Den ena hävdar att valet av gradualpsalmen skall bestämmas av episteltexten och »leda över» till evangeliet. Den andra hävdar, att psalmen skall bestämmas efter evangeliet.

Är det måne inte så nu, att större delen av de präster, som allvarligt reflekterat över denna sak, bekänna sig till den senare åsikten? Mindre med den motiveringen, att gradualpsalmen skall vara en meditation över dagens evangelium — man mediterar ju i allmänhet icke över det man ännu icke läst! — än därför, att kyrkoårsprincipen håller på att kämpa sig fram. Och kyrkoårs-iden kommer som regel på ett bristfälligt sätt fram i episteln. Att då söka få en psalm som skall »leda över» till evangeliet är

Knut Peters: Psalmvalslista för högmässan, med hänsyn tagen till nya psalmboken. C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Pris 1: 60.

att ordentligt taga sig vatten över huvudet. Det är en uppgift som ingen präst kan mästra.

I strid med gamle Quensel och hans trogne vapendragare Lundblad hävdar Peters i sin psalmvalslista, att introitus och graduale skola så nära som möjligt ansluta sig till dagens evangelium. Han stöder sig härvid på en fast tradition i vår kyrka, en tradition, som i många fall går tillbaka ända till 1693 års handbok. Utifrån denna princip upptager psalmvalslistan nu endast *ett* gradualförslag. Antyder detta att vi gå mot en för varje söndag fastställd gradualpsalm? Det är för tidigt att förutspå något härom, men det skall helt visst intressera tidskriftens läsare att höra, att Arkebiskopens handboksförslag upptager fasta introitus- och gradualpsalmer för varje söndag. Och dessa psalmer äro hämtade från Peters psalmvalslista. Kan man förvänta ett skri från Rama över detta eller skall den fördjupade historiska synen acceptera förslaget? En snar framtid kommer att utvisa vilketdera som blir fallet.

I psalmvalslistan förekomma nu åtskilliga nyheter och omändringar betingade dels av de nya psalmer, som upptagits i 1937 års psalmbok, dels av den överarbetning det gamla materialet varit föremål för. Hur många skola icke bli överraskade över att »Vår Gud är oß en väldig borg», som hittills fått tjäna som gradualpsalm på II böndagen, utbyttts mot Olaus Petris gamla, härliga reformationspsalm, »O, Jesu Krist, som mandom tog». Det är många som känt skevheten i att sjunga bl. a. »fast vi våga gods och ära, liv och allt». Den helige Stefanus dag har till gradualpsalm fått Gabrielssons mäktiga »Ö Gud för de trogna martyrer Dig lovar din heliga kyrka». Fastlagssöndagen har som introitus bevarat »Du går, Guds Lamm, du milda, Oskyldiga och rena» trots den förhandsreklam som givits Paul Nilssons »Se, vi gå upp till Jerusalem I heliga fastetider».

Det är anmärkningsvärt, hur litet stoff de nya psalmerna kunnat lämna för gudstjänständamål. Den nya tidens psalmdiktare ha såsom inspirationskälla i otroligt liten utsträckning använt sig av bibeln och kyrkans gamla gudstjänstliv. De ha i stället haft en sällspord benägenhet att offra åt det efemärt aktuella. Den dimbildning som härav blivit följden har skymt bort det centralt religiösa. Detta förklarar, att inte mer än 3 eller 4 nyskapelser kunnat fogas in som gradualpsalmer.

Till psalmvalslistan har fogats en alldeles ny avdelning, som kommer att hälsas med glädje och tacksamhet. Den innehåller förslag till texter, psalmer och böner, när mässa hålles under veckans vardagar. Varje dag under två veckors tid har här fått ett angivet firningsämne, vartill texter och psalmer ansluta sig. Om man tänker på den lättvindighet och stora sorglöshet, varmed gudstjänsterna vid kontraktskonferenser, kyrkliga möten m. m. förberedas, så förstår man, vilket värde som ligger i att ha bestämda anvisningar om texter o. d. för en tid av 14 dagar. De flesta prä-

ter som varit i tjänsten några år veta, hur textvalet i hastigheten avgöres i sakristian före gudstjänsten, ibland utan någon som helst relation till predikan, ibland med sådan relation.

Detta bihang upptager nu såsom firningsämne, bl. a. den hel. Trefaldigheten, den hel. Ande, Kristi kors, Herrens apostlar, Herrens martyrer, de kristnas enhet, boten o. s. v. Man önskade blott, att utgivaren hade haft tid att utvidga serien att omfatta ämnen sådana som Kyrkan, det heliga prästämbetet o. a. Vi hoppas, att han skall ha dessa ämnen i tankarna, då en ny upplaga av psalmvalslistan förberedes. Kunde då också förslag till psalmer för aftonsångerna beredas ett rum, skulle psalmvalslistan i yttre hänseende vara fullständig.

Om jag efter det sagda skulle göra ett försök att sammanfatta intrycken av den nya psalmvalslistan, finner jag följande synpunkter böra särskilt framhållas.

Den bäres av ett omissskänt *religiöst allvar*. Den söker samla församlingssången omkring det centralt religiösa. Den undviker sorgfälligt allt fjäsk för det aktuella och faller inte beskäftigt till föga för dimmiga och grumliga nyskapelser på diktens område. Där det värdefulla nya förtjänar ett rum har det tagits fram och ställts sida vid sida med kyrkans klassiska psalmer.

Den är *traditionsvärdande*. Den bäres av ett positivt kyrkligt intresse, som icke känner någon kompromissernas väg, eller någon falsk ekumenicitet. Någon menar, att den är för snäv i snittet och ensidigt hyllar ett visst stilideal. Mot detta kan framhållas, att ståndpunkten är konsekvent kyrklig och bland psalmförslagen skall man förgäves leta efter för den svenska reformationskyrkan främmande tonfall. Överallt spårar man den heliga linjeföringen. Där nu denna i psalmvalet finner sitt uttryck, skall också svensk kyrkomenighet känna sig bäst hemma.

Erfarenheten skall en gång bekräfta detta.

Sven Ljung.

Nutida kyrklig konst utställd i Halmstad.

En kyrkklocka ringer, ett orgelpreludium intonas och intendent Salven inleder i det i romansk stil inredda kapellet i Hallands museum i Halmstad sin föreläsning om nutida kyrklig konst, varvid han från utgångspunkten bland museets medeltida föremål snart når fram till de salar, där den tillfälliga utställningen kring detta tema är ordnad.

Utställningen mönstrar ett område, som har ständigt aktualitet, men som

har det icke minst nu, då de svenska konstnärerna ha fått ge vika för de norska i sådana tempel som Lunds och Linköpings domkyrkor. Utställningen omfattar måleri och teckningar, varvid Olle Hjortzberg, Hugo Gehlin och Einar Forseth dominera, skulptur med bl. a. verk av Olof Ahlberg och Axel Wallenberg, textilkonst från Halländska hemslöjden, vilken, som naturligt är, representeras rikt, Konstfliten, Göteborg, Libraria, Stockholm,

Licium, Stockholm, Agda Österberg-Lindström, Varnhem, kyrkligt silver från Thore Eldh, Göteborg, Erik Fleming, Stockholm, Martin Laurén, Stockholm, Wiwen Nilsson, Lund, Silversmedjan T. Wendt, Hälsingborg, och Slöjdföreningens skola, Göteborg, samt mässingsarbeten från Libraria. Utställningen ger glädjande bevis för hur pass mycket nya och vackra inventarier våra svenska kyrkor förvärva och den visar några av de möjligheter, kyrkorna ha att finna föremål av konstnärlig kvalitet till icke alltid så dyra priser. Hur pass fullständig utställningen är vågar jag icke bedöma. Utanför utställningen kommer jag bland aktuella konstverk att tänka på t. ex. Märta Afzelius gobelänger för Linköpings domkyrka, Sven Erixsons förslag till krematoriet i Stockholm eller Pär Siegårds fresk i Grevie kyrka i Skåne.

Så snart det gäller kyrklig konst är anknytningen till äldre former, särskilt medeltida, naturlig, även om den innebär en begränsning. Därbredvid finner man den motsatta tendensen, att ställa moderna former direkt i kyrkans tjänst, och här finns å andra sidan risken för bristande sammanhang. Konsthantverket har haft lättast att förena tradition och förnyelse, medan bildkonsten och även oftast konsthantverkets mönsterskatt har haft lätt att hamna i en schematiserad stilisering, som ibland förefaller att ha tillkommit som den nödtvungna medelvägen mellan den egna konstnärliga viljan å ena sidan och kyrkorådet å den andra. Den stora utställningen av freskförslagen till krematoriet på Skogskyrkogården i Stockholm synes ha visat något liknande. Ord och Bilds konstkritiker, fil. lic. Folke Holmér, uttrycker det ganska beskt men säkerligen träffande i en krönika i tidskriftens aprilhäfte: »Den

traditionella stiliseringens torra vindar svepte annars med tvärdrag genom flera salar. Man kände sig beklämd inför dessa klatschigt förenklade himmelska härskaror, som i välberäknade bataljoner och fylkingar kretsade omkring en blond ljuskälla eller en förtunnad Kristusgestalt i strålkastarbelysning. Syftar sådant mot den märgfullt kristna konst, som kyrkan efterlyser, ja, då återstår ännu lång väg att vandra för landets rutinerade utövare av kyrklig dekorativ konst.»

Det kyrkliga måleriet blomstrar icke minst som fönstermåleri, och här är det främst Hugo Gehlin och Einar Forseth, som väcka intresse. Hugo Gehlin är den som i sina kyrkfönster starkast söker stöd i traditionen. Han använder ofta ett medeltida schema med stora figurer i mitten och runt omkring mera dramatiskt livfulla småscener, fasthållna inom blypräjsarnas ramverk och i regel balanserade mot varandra i framhävd symmetri. Med stor framgång har han i vissa fönster, t. ex. ett av fönstren i S:t Petri i Malmö, låtit kompositionen bestå av lugnt samlade, i sig själv slutna figurer, en i varje fält. Einar Forseth låter figurerna växa fram oberoende av blypräjsarna och hans effekter bli friare och mera levande men ofta grövre. Medan Hugo Gehlin helst synes hålla sig till en traditionellt värdig motivkrets har Forseth en berättarfantasi, som lockar honom att dra in en rikedom av nutidsmotiv i bildserierna.

Det är givetvis lättare att nå förnyelse inom konsthantverket än inom den motiviskt och ikonografiskt bundna bildkonsten. Inom silversmidet utgör Wiwen Nilssons konst, i vilken proportionernas inbördes spänning jämte ytbehandlingen betyder allt, det nya vägende inslaget. Hans silver-

bjäser kunna ibland i sin förenkling verka torftiga men oftare i sin renhet storslagna. I mässingsstakarna från Libraria har en förnuftig användning av gamla former lett till ett gott resultat. Högst bland konsthantverket står utan tvekan textilkonsten, och här kan man bland åtskilliga vackra föremål som exempel nämna två mässhakar, komponerade av Sofia Widén (Licium) för Gustav Adolfs kyrka i Hälsingborg, med sina utsökta broderier, i ena fallet på vit, i andra fallet på röd damast. En allmän strävan efter enkla och rena former, som verka på avstånd, klar och uttrycksfull textning, och undvikande av för mycket detaljer samt en stark känsla för de olika stoffernas verkan präglar det bästa av denna textilkonst. Man frapperades t. ex. av hur lätt en kyrka

till rimligt pris kan få ett flertal antependier i vackra stoffer av olika färg. Friast spinner ornamentiken på mattorna, vilka i flera fall voro synnerligen verkningsfulla. Nämnas bör flossamattan från Konstfliten i Göteborg med temat himmel och jord.

Kyrkan och konsten äro två makter, mellan vilka i äldre tid rått ett så innerligt samband, att konsten existerat nästan blott som kyrklig konst. Den klyfta mellan de två mäktiga makterna, som sedan uppstått, är väl ännu icke helt överbyggd. Men samarbetet är på god väg att bli starkare. Kyrkan behöver konsten, men den borde också kunna ge den konstnärliga skapardriften dess rikaste möjligheter till utlösning.

Nils Gösta Sandblad.

K. S. V.-kretsmöte med dansk koralldag i Lund.

Till kretsmötet d. 19 april å Mikaelsskapellet, Lund, hade ett 30-tal medlemmar hörsammat inbjudan. Sedan v. ordf., kyrkoherde J. Hartler, Asmundtorp, hälsat de närvarande välkomna och med några ord antytt om dagens synnerligen viktiga diskussionsämne, koralboksrevisionen, överlämnades ordet åt domkyrkovicepastor Adell, Lund, vilken tillsänts kantor A. Runbäcks, Båstad, manuskript till inledningsföredrag, då denne genom sjukdom förhindrats närvara. I detta framhöll Runbäck, att man i princip bör vara försiktig med ändringar i melodiskt och rytmiskt avseende. Dessa skola endast företagas, då de i 1921 års koralbok gjorda omgestaltningarna, måste anses vara uppenbara försämringar. Vidare uttalades en önskan om omprövning av koralmelodier i flera fall, behovet av

ytterligare nya melodier, särskilt mera konkurrenskraftiga alternativa melodier. — I den följande diskussionen yttrade sig herrar Assar, Bauer, Svenningar och Adell. Den senare uppehöll sig särskilt vid önskvärdheten av rikligare melodihänvisningar, så att de församlingar, där förhållandena så kräva, bereddes tillfälle till rikare musikalisk utgestaltung. — På förslag av v. ordf. beslöt föreningen uppdraga åt styrelsen att med sig adjungera de personer, som den kunde finna lämpliga, för att med inledningsföredraget som utgångspunkt avgiva yttrande i frågan.

Efter en kort paus överlämnades ordet åt dagens föredragshållare, magister Finn Viderø, Köpenhamn. I ett klart format anförande gav talaren en glänsande översikt över dansk psalmsång från reformationen till våra

dagar. Efter att ha nämnt Tysklands stora inflytande på dansk kyrkosång under reformationen, senare under pietismen och genom hamburgerlieden — allt med demonstrationer — uppehöll han sig särskilt vid rationalismens hämmande inflytande på text och melodi. Detta upphävdes först i texten genom Grundtvig och senare i melodin genom Laub. Denne man har i sin gärning visat Danmarks nuvarande kyrkomusiker, den väg de ha att gå. »Det er nu kun *et* at gøre: vi må vende tilbage til den gamle ægte kirkesang, pode vor gudstjænestesang ind i dens stamme; af den skal så alt det nye vokse frem som vi har brug for. Og her må vi lære af Grundtvig, som han både se tilbage, til den uforanderlige kirkegrund, og frem, til den kommende herlighed som skal vokse op af den.» — »Der er et ord som gælder for alt det der har med kirke at gøre: den som vil være stor må være tjæner. Vi som elsker kirkelig kunst,

vi glæder os over at vi har set dette ord stadfæste sig gang på gang, — ved oldkirkens, ved Palestrinas, ved Luthers sang. Alle har de tjænt ydmygt, og alle står de nu for os i en evig herlighedsglans.» —

Vid en konsert i Klosterkyrkan på kvällen gav Københavns Motetkor under ledning av organist Enig och med magister Finn Viderø vid orgeln märkliga prov på dansk kyrkomusik av i dag. Programmet upptog liturgisk musik, nya koraler, koralförspel och motetter med namnen Laub, Jeppesen, Viderø, Hamburger, Møller och Ring. Den nuvarande danska komponistgenerationen kännetecknas icke bara av stort tekniskt kunnande och sinne för ädel kyrkoton utan även genom verkligt andlig glöd. Körens prestationer bekräftade ytterligare anmälares tidigare vunna erfarenhet av den höga nivå, som utmärker dansk körkultur: gott röstmaterial, precision och långt driven fraseringskonst.

I. J.

Kyrkosångens Vänners årsredogörelse.

I. Centralkommitténs verksamhet.

Angående centralkommitténs verksamhet hänvisas till februarihäftet 1938 av denna tidskrift.

Centralkommitténs räkenskaper för år 1937 upptaga i sammandrag följande poster:

Behållning från år 1936	1.215: 34
Bankränta	14: 14
Årsavgifter	400: —

Summa kronor 1.629: 48

Sekreterarearvode	50: —
Reseräkningar, porton m. m.	193: 40
Stockholmskretsen för anordnande av kurs	225: —

Trp. 468: 40

Trp. 468: 40

Behållning till 1938:

Till utgivande av greg. musik	288: 10
Övriga medel	872: 98

Summa kronor 1.629: 48

Räkenskaperna för år 1937 granskade utan anmärkning, varföre vi föreslå full och tacksam ansvarsfrihet för styrelsen och kassören för den tid revisionen omfattar.

Stockholm den 29 januari 1938.

Set *Svanholm*, *Henrik Berg*.

Tablå över K. S. V:s lotterimedelskassas räkenskaper för år 1937.

Behållning vid årets början...	3.842:58
Bankränta	51:46
	<hr/>
Summa kronor	3.894:04

Tidskr. för kyrkomusik och sv. gudstjänstliv	1.000:—
Orgelrådet	225:—
Lit.-musikalisk kurs i Söndrum	300:—
Behållning vid årets slut	2.369:04
	<hr/>
Summa kronor	3.894:04

Örtonmta, Ringås, d. 31 dec. 1937.

F. M. Allard.

Granskat och godkänt av oss under-tecknade revisorer.

Stockholm den 12 februari 1938.

Lars Aug. Odencranz. Gust. Kyhlberg.

Tablå över den allm. lotterimedelskassans räkenskaper för år 1937:

Behållning från föregående år	91:93
Bankränta	—:93
	<hr/>
Summa kronor	92:86

Utgifter för porto m. m. ...	8:65
Behållning vid årets slut ...	84:21
	<hr/>
Summa kronor	92:86

Denna behållning, som utgöres av återstoden av lotterimedlen för åren 1933—35, skall enligt beslut lika fördelas mellan de tre organisationerna och kassan upphöra.

Vreta Kloster, d. 31 dec. 1937.

Edw. Håkansson.

Granskat och godkänt av oss under-tecknade revisorer.

Stockholm den 12 februari 1938.

Lars Aug. Odencranz. Gust. Kyhlberg.

P. M. till herrar kretsombud, sekreterare och kassaförvaltare.

1. Växjö-kretsen utser två revisorer och en suppleant att revidera 1938 års räkenskaper, med anledning därav fatta beslut samt meddela här om till centralkommitténs kassör, kantor Karl Gustafsson, Gökhem (Obs! Ny kassör!) före den 1 dec. 1938.

2. Protokollsutdrag, utvisande kretsarnas event. beslut angående ärenden från centralkommitténs senaste årssammanträde, skola före 1 dec. 1938 tillställas under-tecknad. Dessutom skall redogörelse för resp. kretsars verksamhet under år 1938 vara under-tecknad tillhanda 31 dec. 1938, författad i den form, att den kan gå direkt i tryck till denna tidskrift, sedan denna årsredogörelse förelegat vid årsmötet i januari 1939.

3. Motioner till 1939 års årssammanträde i januari insändas till under-tecknad före 1 dec. 1938.

4. Årsavgift — 50 kr. — insändes till kantor Karl Gustafsson, Gökhem, senast 1 dec. 1938.

Hav godheten anteckna dessa data i Eder almanack.

Stockholm, Prästgatan 18, d. 17 mars 1938.

Gabriel Grejberg,
sekr. i Centralkommittén.

II. Verksamheten 1937 i kretsarna.

K. S. V. i Lunds stift har under det gångna året tyvärr måst inställa den traditionella koralveckan. Till tröst för dess många trogna besökare kan emellertid meddelas, att pausen är tillfällig. — I samband med årsmötet som hölls mänd. d. 20 sept. i Lund, bevistade K. S. V:s medlemmar som särskilt inbjudna gäster den av Collegium Cantorum lundense anordnade diskussionen över ämnet: »Den sjungande församlingen». Inledningsföredraget hölls av komministern Ingvar Sahlin. På kvällen följde först Lunds stifts bibelsällskaps högtidsvesper i domkyrkan, varvid kyrkokören utförde en kantat, och därefter kyrklig allsång i Mikaelskapellet under pastor Sahlins egid. Dagen avslutades med completorium i domkyrkans krypta. —

Det är styrelsen en glädje att kunna meddela föreningens medlemmar Kungl. Maj:ts beslut om att stiftets kyndelsmässodagskollekt under åren 1938—40 skall tillfalla K. S. V. ensamt. Hälften av denna har nämligen sedan år 1929 tilldelats stiftets kyrkosångsförbund. Detta äger nu rätt att uppbära trefaldighetssöndagens kollekt. —

Styrelsen har under året bestått av prof. A. Nygren, Lund, ordf., kyrkoherde J. Hartler, Asmundtorp, v. ordf. och kassaförvaltare, stadskommunminister B. Astrand, Trelleborg och domkyrko-vicepastor A. Adell, Lund. Suppleanter: kyrkoherde A. Melin, Kävlinge, musikdirektör T. Wählin, Lund och organist Inga Johnsson, Limhamn (tilllika sekr.). Ombud i centralkommittén: prof. A. Nygren; suppleant: kyrkoherde J. Hartler.

I. J.

Kyrkosångens Vänners i Skara stift årsberättelse 1937. K. S. V. hade årsmöte i Skara den 22 febr., varvid räkenskaperna för föreg. år godkändes, styrelsen omvaldes och program för 1. halvåret uppgjordes. K. S. V. har under året haft 4 gemensamma *sånggudstjänster*, i Skara den 10 mars, i Härlunda den 5 april, i Sjögerstad den 30 maj och i Kyrkefalla den 7 nov. Skara—Lidköping-kretsen hade en *sånggudstjänst* i Sparlösa den 12 dec. och Falköping—Skövde-kretsen en *Koralafton* i V. Kleva den 5 dec.

Programmet i Kyrkefalla var följande:

1. 1) Preludium och fuga i C-dur
J. S. Bach
- 2) Orgelkoral: I himmelen, i himmelen Dan. Olson
Kantor K. G. Gustafsson.
2. 1) Huru ljuvliga äro icke dina boningar Morén
- 2) Herre, sänd ditt ljus... Runbäck
- 3) Vilka äro dessa ... Rheinberger
- 4) O Herre Gud var mild och god Morén
- 5) Sänd Herre dina ånglar ut J. S. Bach
- 6) Den stora vita här ... Widéen
3. Predikan av kyrkoh. N. Rosader.
4. Altartjänst med litaniebön och pro pace.

Tillsammans med Organist- och Kantorsföreningen samt Vgs Körförbund har K. S. V. anordnat en *Kyrkosångsdag* i Trollhättan den 22 april och en *Kyrkomusikalisk kurs i Varnhem* den 19—29 juli. Vid kyrkosångsdagen, som inleddes med matutin i Trollhättans kyrka, höll musikdir. Wald. Ahlén föredrag om Aktuella Orgelproblem och ledde en övning i koralång samt gav en konsert i kyrkan. Dessutom förekom övning i liturgisk sång under ledning av komm. E. H. Cederbom. — Vid Varnhemskursen, som leddes av kapten J. E. Dalborg, kantor K. G. Gustafsson, kantor H. Ahrén samt undertecknad, förekom undervisning i *tonbildning* (15 tim.), *dirigering* (4 tim.), *gudstjänstspel* (16 tim.), *liturg. sång* (4 tim.), *musik- och sångövningar samt diskussion*. Dessutom undervisade musikdir. O. Holmberg, Göteborg, i *talteknik* (7 tim.) och föreläste kyrkoherde K. Peters, Söndrum, i *liturgik* (3 tim.) om »Önskemål inför den nya kyrkohandboken». På prov utfördes i kyrkan ett förslag till högtidlig nattvardsmässa, vilket var utarbetat av K. S. V:s kommitterade, komm. G. Grefberg, kyrkoh. K. Peters, kyrkoh. A. O. T. Hellerström och musikdir. Wald. Ahlén. — Varje dag började med matutin och avslutades varannan dag med vesper eller kompletorium. Vid varje gudstjänst utförde någon av organisterna en orgelkoral som preludium till första psalmen.

Vid aftonbönen hölls en kort predikan. — Varnhem är en idealisk plats för sådana kurser som denna vad läget och kyrkan beträffar. Tänk vilken kyrklig fostran att få samlas till gudstjänst i en sådan helgedom som Varnhems klosterkyrka eller att få spela på den gamla orgeln eller få lyssna till dess underbara toner. Om de kyrkomusikaliska kurserna i landet skulle centraliseras, vore Varnhem en given plats. — Som K. S. V. i Skara stift år 1938 kan fira 50-årsjubileum och denna stiftskrets är den första som bildades, beslöts på sammanträde i september, att en minnesfest skulle hållas i Skara i juni månad 1938. — Styrelsen har utgjorts av följande medlemmar: kyrkoh. G. Sandzén, ordf.; kyrkoh. S. Melin, v. ordf.; komminister E. H. Cederbom, sekr. och 1. dirigent; kyrkoh. N. Rosander, kassaförvaltare och 2. dirigent samt fröken Greta Haglund, ledamot.

Torbjörntorp den 31 dec. 1937.

Erik H. Cederbom
sekr.

Göteborgs stiftskrets av K. S. V. har under år 1937 anordnat fyra vespergudstjänster.

Sälunda avhölls passionsvesper i Romelanda och Kareby kyrkor tisdagen den 23 febr. med domkyrkokomm. Robert Janson som predikant och komminister Thorild Kärrby som liturg.

Fredagen den 12 mars var likaledes en passionsvesper anordnad i Domkyrkan med biskop Torsten Ysander som predikant och domkyrkoadj. Tore Hulthén som liturg.

Adventsvesper hölls i Ödsmåls kyrka torsdagen den 2 december. Därvid predikade komminister Sven Aronius; som liturg tjänstgjorde komminister Kärrby.

Vid samtliga gudstjänster har K. S. V:s kör utfört ifrågakommande antionier och hymner.

Göteborg den 4 jan. 1938.

Tore Hulthén
sekr.

Årsrapport från Ärkestiftets K. S. V. 1937. Sällskapets årsmöte hölls i Upsala i samband med den Buxtehude-

fest som där hölls den 23—25 april. Styrelsen fick följande sammansättning: domkyrkoorganist H. Weman, ordf., komm. I. Sahlin, v. ordf., kyrkoadj. L. Lindhagen, sekr., kantor P. G. Persson, kassaförvalt., kyrkoherde J. Söderberg, kantor M. Engström, pastor R. Fredriksson. Till Sällskapets representant i K. S. V:s centralkommitté utsågs L. Lindhagen.

F. ö. gick året i Buxtehudes tecken. Festen till denne kyrkomusikaliske stormans minne pågick i tre dagar. Första dagen var orgelkonsert anordnad, varvid domkyrkoorganist Weman utförde orgelverk samt solokantaten »Guds stad» sjöngs. Andra dagen öppnades en utställning av Buxtehudenoter i Upsala universitetsbibliotek. Därefter hölls orgel- och kammarmusikkonsert i H. Trefaldighetskyrkan, varvid även docent C. A. Moberg höll föredrag om mästaren. På aftonen utförde Collegium cantorum kantaten »Jesus är min hägnad», en kör från Upsala och dess grannskap »Magnificat» samt sjöng fru Kerstin Lindberg-Thorlind solokantaten »Så har Gud världen älskat». Vid högmässan den därpå följande söndagen utfördes B:s Missa brevis såsom liturgiska stycken. Alla koralförspel voro då även av B.

Den övriga verksamheten har varit decentraliserad och förlagd till församlingarna. Således hölls i Tensta, Upland, och Arbrå, Hälsingland instruktiva sammankomster med 25 resp. 60 deltagare. Härvid tjänade isynnerhet domkyrkoorganist Weman med praktisk-instruktiva övningars ledande och komm. Sahlin med en synnerligen tankeväckande föredragsserie. Vid bägge kurserna utfördes musik, i Tensta bl. a. Buxtehudes Magnificat och kantaten »Oss födder är en Frälsare», i Arbrå körmusik av gamla mästare, på bägge platserna orgelmusik av H. Weman.

L. Lindhagen
sekr.

Kyrkosångsförbundet Kyrkosångens Vänner i Härnösands Stift omfattar 47 körer med 1001 medlemmar.

Förbundet har under året anordnat kyrkosångsdagar i Själevad den 22—23 maj.

Lördagen den 22 maj årsmöte. Där-

efter liturgisk aftonbön i kyrkan. Sång av Själevads kyrkokör: Bach-Müller: Ditt namn Jehova, och Den kristnes förtröstan. Predikan hölls av kontraktsprosten O. Rydholm, Torp. Aftonbönen avslutades med kompletorium.

Sönd. den 23 maj. Högmässa. Predikan av biskop Torsten Bohlin. Härnösands kyrkokör sjöng Helig av Jacob Nyvall och O, Du Helge Ande av John Morén. Efter kyrkkaffe och generalrepetition demonstrerades den nyligen ombyggda kyrkoorgeln, som i sitt nuvarande skick är ett intressant exempel på hur nutida orgelbyggnadskonst förmår omskapa en modern s. k. orkesterorgel till ett stillfyllt gudstjänstinstrument. Komminister Ingvar Sahlin, som demonstrerade orgeln, höll även ett kort föredrag om »orgelrörelsen».

Kl. 18 hölls högtidskonsert i kyrkan enl. följ. program:

J. Pachelbel: Sjungen vår Gud
M. Prætorius: O, Guds Lamm
J. Morén: Ingen så ditt ord oss lär
J. S. Bach: Dig, Helge Ande, bedja vi
J. Morén: Herre, gå ej till doms
H. Distler: Herren vår Gud.

Förbundskören.

J. S. Bach: Actus tragicus, kantat nr 106, soli, kör, orkester.

Sundsvalls kyrkokör.

D. Buxtehude: Magnificat, femst. kör, stråkar, cembalo, generalbas.

Förbundskören.

Den 7—12 juni anordnade förbundet en kyrkomusikalisk kurs å Hampnäs folkhögskola, Själevad. Ett 30-tal präster och kantorer deltog. Kursen inleddes med högmässa i kyrkan. Föreläsare och instruktörer under kursen voro kommin. I. Sahlin, Viksta och musikdir. G. Carlman, Skellefteå. Helt naturligt kom kursdeltagare — präster och kantorer — att flitigt medverka under »veckan». Kyrkomusiken såsom förkunnelse var ett av de första föredragen.

Samtal om tidegården såsom uttryck för församlingens bönebehov var ett värdefullt inslag. Stor del av tiden var anslagen till olika övningar. För prästerna talteknik och liturgisk sång, för kantorererna orgelspel — förkunnelse- och gudstjänstgestaltning — samt körsång och, inte minst, körlitteraturens viktigaste epoker. — Dagliga morgon- och aftonandakter hölls

i kyrkan, varvid utfördes Te Deum och completorium. — Psalmaftnar och musikstunder gävo goda uppslag och rik upplevelse.

Knut Norell
sekr.

Strängnäs stifts Kyrkosångsförbund
1 oktober 1937 hade jämnt tio år flutit sedan den första rikshögtiden i Linköping, då Strängnäs stifts kyrkosångsförbund under musikdirektör Adolf Andréns ledning framförde bl. a. Bachs Magnificat. Med anledning därav hade förbundet beslutat högtidlighålla detta tioårsminne och samtidigt minnet av sin 1936 bortgångne dirigent genom att giva en repris av nämnda verk. Detta skedde vid en sångfest i Örebro den 30—31 oktober. Mindre körsammandragningar hade dessförinnan ägt rum i Kumla den 23 maj och den 24 oktober.

Första mötesdagen öppnades sångfesten med en kort inlednings högtidlighet i Nikolaikyrkan. Te Deum sjöngs, och sångarna välkomnades av kontraktsprosten Carl Lönroth. På kvällen gavs en hymnkonsert i samma kyrka. Vid denna konsert medverkade — förutom stiftskören under nuv. förbundsdirigenten, musikdir. Rolf Forssman — Nikolai kyrkokör under ledning av musikdir. G. Marcusson, Kumla barnkör samt musikdir. Petrus Österberg, Eskilstuna, vilken sjöng tvenne soli. Efter konserten samlades sångarna till årsmöte och samkväm i Olaus Petri församlingshem. Vid årsmötet, som leddes av H. H. Biskop Gustaf Aulén, omvaldes den förutvarande styrelsen varjämte nyvaldes dir. Gunnar Marcusson. Till ledamöter 1938 av K. S. V:s Centralkommitté omvaldes Biskop Aulén och komminister G. Grefberg. Medlemmar av kyrkosångsförbundets centralråd under samma tid blevo Biskopen och musikdir. Forssman.

Söndagen började med morgonbön i Olaus Petri kyrka. Kumla barnkör svarade för den gregorianska växelsången. Vid högmässan i stadens båda kyrkor medverkade resp. kyrkokörer. I Olaus Petrikyrkan predikade H. H. Biskopen. Efter högmässans slut samlades sångarna till kyrkkaffe i församlingshemmet. — Aftonens konsert — »Adolf Andréns in memoriam» — föregicks av en kort minneshögtidlig-

het vid Adolf Andréns grav invid Olaus Petri kyrka. Biskop Aulén nedlade stiftskörens krans med en erinran om den bortgångnes gärning. Konserten inleddes med orgel solo av dir. Skagerberg, varpå stiftskören sjöng Rosenmüllers Welt ade. Efter församlingssång följde så biskopens tal, som utgick från begynnelseorden i det efterföljande Bachs Magnificat anima mea, som utfördes av c:a 150 sångare ur stiftskören jämte medlemmar ur Örebro orkesterförening och Kumla musiksällskap. —

Styrelsen har under året sammanträtt en gång, nämligen den 30 oktober. Vid detta tillfälle beslöts bl. a., att förbundet hösten 1938 skall anordna en mindre kyrkosånghögtid i Nyköping. Vidare beslöt styrelsen vidtagande av åtgärder för organiserandet av psalm- och koralaftnar på olika platser i stiftet och såmedels underlätta införandet av den nya psalmboken.

R. Forssman.

Redogörelse för 1937 års verksamhet inom "Kyrkosångens Vänner" i Växjö stift. Den 24—25 maj har Sällskapet tillsammans med stiftets Kyrkosångsförbund anordnat en kyrkosånghögtid, varvid Kyrkosångens Vänners blandade kör, förstärkt med medlemmar ur Växjö Domkyrkokör, under Domkyrkokantor Lundins ledning svarade för programmet den 24 maj. Kören sjöng uteslutande hymner från 1500- och 1600-talet. Höjdpunkten på programmet var Bachs: »Dig skall ditt Sion sjunga». Mäktig ljud denna vackra och ståtliga sång — »det jublande lovet» — i den mest upphöjda form. Kören satte här in alla sina rika resurser, och dess ledare formade det hela till en prestation, som gjorde det starkaste intryck på varje lyssnare.

Vid stiftsmötet i Växjö den 15—17 juni medverkade Kyrkosångens Vänners manskör med sånger, som anslöto sig till de föredrag, som förekommo. Vid ifrågakvarande tillfälle hade kören lyckats få en 1-tenorstämman, vars like den inte haft på 20 års tid.

Den 6—8 juli hade Sällskapet anordnat en 3-dagars fortbildningskurs

för präster och kantorer. Den hölls i Ljungby stad, och där samlades ett 40-tal deltagare, men så hade vi också lyckats att som föreläsare och kursledare förvärva kyrkoherdarna Allard i Örtomta och Peters i Söndrum samt musikdirektörerna W. Ahlén i Stockholm och Nygren i Alvesta. Kursen var synnerligen omtyckt av deltagarna, och samtligas önskan vid avslutningen var: låt oss få en ny kurs nästa sommar, men låt den då omfatta mera än 3 dagar! Det är enbart glädjande, att våra präster och kantorer icke anse sig färdiga med sina kyrkliga uppgifter utan vilja låta sig påverkas av dem, som vilja giva av sina rika gåvor och erfarenheter på den heliga sångens och musikens område. Den 7. juli hade musikdirektör Ahlén anordnat orgelkonsert i Ljungby Kyrka. Det var en högtid, som sent skall glömmas.

Vid H. H. Biskopens begravning sjöng Kyrkosångens Vänners Manskör »Requiem» av J. A. Josephson.

Emit Andersson.

Stockholmskretsen af K. S. V. Kretsen har under året haft två styrelsesammanträden och två sammanträden för hela kretsen, varav sammanträdet den 6 april tillika var årsmöte.

Meningen är, att planen på en kurs i välläsning för präster inom huvudstaden under innevarande år skall förverkligas.

Vid årsmötet den 6 april, som hölls omedelbart efter en musikandakt i S:t Jacobs kyrka till 300-årsminnet av Dietrich Buxtehudes födelse, hölls föredrag av kyrkoadjunkten Lars Lindhagen över ämnet: Dietrich Buxtehude.

Höstsammanträdet avhölls 13 dec. omedelbart efter aftonbönen i S:t Jacobs kyrka. Härvid demonstrerades de nya koralerna i 1937 års psalmbok under medverkan av musikdirektörerna professor O. Lindberg, David Wikander och Henry Weman.

Gabriel Grefberg.
sekr.

Kyrklig konslitteratur 1937.

Det övervägande antalet litteratur om svensk kyrklig konst, som utkom under förra året, återfinnes spritt i tidskrifter, varav de förnämsta här skola nämnas. Det bör påpekas, att artiklar av detta slag i stiftens julböcker här icke medtagits.

Som bidrag till kännedomen om romansk kyrkokonst må nämnas *Axel Romdahls* uppsats, Kyrkobyggnadsskicket i den äldre västgötalagen (i Västergötlands Fornminnesförenings tidskrift IV:9) samt *Gunnar Byhmer* om Hamneda gamla kyrka (i Hylltén-Cavalliusföreningens Årsbok). Bland artiklar rörande inventarier märkas *Hans Wetzel*, En svensk-finsk skulpturgrupp från 1200-talet (i Finskt museum XLIII, 1936), *Gunnar Ekholm*, Skandinavians metallarbeten (Konsthistorisk tidskrift) och *Hans Toll*, Något om kunga- och jarlagravnarna i Varnhem (i Västergötlands Fornminnesförenings tidskrift IV:9).

Den yngre medeltidens kyrkokonst behandlas i följande uppsatser. *Erik Lundberg*, Nederluleå gamla kyrka (Norrbottens läns hembygdsförenings årsbok) samt densamme, Studier i folkungatidens kyrkliga byggnadskonst i Närke, II (om Sköllersta kyrka, i Föreningen Örebro läns museums Meddelanden XII), *Nils Edner*, Vid Kila kyrkas återinvigning (i Kilabygden 1936), *Otto Heijne*, Sancta Birgittas kyrka i Olshammar (i Till hembygden 1936), *Auda Alma-Eriksson*, Bilder ur Södertäljes kyrkas historia (i Vår bygd utg. av Östra Södermanlands kulturhistoriska förening, Södertälje 1936), *B. André*n, Tängeråsa kyrka, Örebro 1935, *V. Järnefors*, Ullerångers kyrka, Härnösand 1935, *K. Sandén*, Något om Vrå kyrkas historia, Halmstad 1935, *Carl Andeer*, Sorunda kyrka (i Vår bygd, Södertälje

1937) samt även i *Bertil Waldén*, Långbro socken genom tiderna, Örebro 1936, *Erik O. Johansson*, Om Vreta klostrets kyrka och dess senaste beskrivning (i Tidskrift för konstvetenskap; egentligen en recension av Vretaklostershäftet av Sveriges kyrkor) samt en sammanfattande framställning av *Johnny Roosval*, Gotländsk kronologi (i Rig). Smärre bidrag rörande inventarier o. d. äro: *Gunhild Ekström*, Ett medeltida skrin tillhörande S. Petri kyrka i Malmö (i Malmö Fornminnesförenings Årskrift), *C. R. af Ugglas*, Det stora bältespannet i Duneskatten (i Fornvännen), densamme, Några sengotiska nattvardskalkar i Västsverige (i Göteborgs museums årstryck), *Sölve Gardell*, Epigrafiska bidrag till Västergötlands medeltida sepulkrallitteratur (i Västergötlands Fornminnesförenings tidskrift IV:9), vidare densammes doktorsavhandling om medeltida gravstenskonst (Göteborg 1937), som längre fram kommer att behandlas i denna tidskrift, *Harald Widén*, Gravläggningarna i Skara domkyrkas högkor (i Västergötlands fornminnesförenings tidskrift IV:9) och densamme, Ett processionskors från biskopstidens Leckö (i samma tidskrift IV:10), *Mats Amark*, Östergötlands medeltida kyrkklockor (i Meddelanden från Östergötlands Fornminnes- och Museiförening 1936—37), *Samuel Hedlund*, Den stora S:t Göransgruppen i Stockholms Storkyrka (i Med hammare och fackla 1936).

Andra bidrag till medeltidens kyrkokonst äro: *Gustaf A. Klingspor*, Ett sfragistiskt bidrag till frågan om S. Sigfrids härstamning (i Västergötlands Fornminnesförenings tidskrift IV:10), *H. Fr. Rosenfeld*, Der heilige Christophorus (en diger avhand-

ling ingående i Acta Academiae Aboensis X, där ganska ringa hänsyn tagits till det svenska materialet), *Gustaf Sandberg*, Sancte Bengts kyrka, en Kolmårdssågen (i Sörmlandsbygden), *Bengt Bergman*, Biskop Osmund (i Utanvessarn, Valbo hembygdsförenings tidskrift) och *C. R. af Ugglas*, »Den lilla Stockholmsrebusens» lösning (i Fornvännen).

Rörande skrifter om nyare tidens kyrkokonst hänvisas till *Ernst Petersson*, Några besvär vid Olof Håkanssons första riksdag (om kyrkornas tillstånd i Blekinge 1726; i Blekingeboken) samt *K. V. Neuman*, Bilder ur Timmele sockens historia, Ulricehamn 1936, *D. Harbe*, Gamla kyrkan i Hidinge, Örebro 1937, *Gustaf Meuller*, Laxarby kyrkas restaurering (i Hembygden, utgiven av Dalslands Fornminnes- och hembygdsförbund) samt *Ph. Borries*, Trefaldighedskirken i Kristianstad, Naestved 1936. Enskilda konstnärer och enstaka kyrkliga inventarier avhandlas i *Bengt Cnattingius'* Per Hörberg, Stockholm 1937 (Sveriges allmänna konstförening; se denna tidskrift, 1938 h. 1), *Andreas Lindblom*, Bernini och Precht (i Rig), *Gunnar Blomgren*, Två familjetavlor (om epitafier i Sarteby och Odes kyrkor, i Västergötlands Fornminnesförenings tidskrift IX:9), *Lars Göran Kindström*, Olof Wiström, en östgötsk-närkisk barocksnickare (i För-

eningen Örebro läns museums Meddelanden XII), *William Karlsson*, Niklas Ekecrantz och hans verksamhet i Skåne (i Skånes hembygdsförbunds årsbok), *Rune Norberg*, Ett ungdomsverk av Pehr Cogell i Blacksta kyrka (i Sörmlandsbygden), *Magnus Collmar*, Jäders kyrka kakealtare (i Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, XXX), *Göran Axel Nilsson*, Hur 1600-talets stenhuggare offererade sin vara (i Kulturen, en årsbok) samt *Rudolf Cederström*, Mazepas kalk (i Malmö Fornminnesförenings årsskrift).

Åtskilliga bidrag gälla gravar och kyrkogårdar såsom *Märta Lindeberg*, Gamla gravstenar i Stora kyrka i Gefle (i Från Gästrikland 1936), *Algot Törnqvist*, Valbo kyrkogård (i Utanvessarn, Valbo hembygdsförenings tidskrift), *K. K:son Leijonhufvud*, Gravkor och gravar i Strängnäs domkyrka (i Bidrag till Södermanlands äldre Kulturhistoria, XXX), *R. Odencrantz*, Beata Larsdotters gravsten i Norra Vings kyrka (i Västergötlands Fornminnesförenings tidskrift IV:10), *Hilding Claesson*, Lunds kyrkogårdar 1 (Skrifter utgivna av Föreningen Det gamla Lund nr 18, Lund 1936), *E. Frieberg*, Kvenneberga gamla kyrkogård i nyare tid (i N. Albo hembygdsförenings årsbok 1936).

Av *Sveriges kyrkor* ha utgivits Stockholms kyrkor, band II häft 2, Riddarholmskyrkan del 2.

Bengt Cnattingius.

Engelska kyrkomusiker¹⁾.

Orlando Gibbons.

Två framstående kyrkomusikaliska personligheter under James I:s tid voro: William Byrd och Orlando Gibbons. Den sistnämnde nådde emellertid sin höjdpunkt som skapande konstnär samtidigt

¹⁾ Denna uppsats utgör fortsättning av en artikelserie, vars sista del infördes i decembernumret 1936.

som Byrd nalkades sin sista period. (William Byrd, se Tidskr. f. kyrkomusik och sv. gudstjänstliv, 1 dec. 1936, sid. 181).

Dessa båda mästares verk avvika mycket från varandra. Byrd var katolik, och lagd för en viss mysticism, medan Gibbons helt gick i det nya Englands genre, och enbart komponerade för Anglikanska kyrkan.

Walker, den engelske musikforskaren, skriver om Gibbons i: »A history of music in England»; »Han var en engelsk konstnär, och inget annat; och som sådan är han en av våra stora. Fastän han aldrig når samma djup av eterisk finhet och mystik sublimitet som Byrd, har han kanske mera variation beträffande stilen »

Orlando Gibbons (1583—1625) var son till en musiker i Cambridge. Sin första musikundervisning erhöll han vid 13 års ålder i King's Collegekören, där hans äldre broder Edward blev hans lärare. Han var en duktig elev, och 1601 uppfördes ett av hans körverk för första gången i skolan. Efter slutade skolstudier arbetade han framgångsrikt under några år, blev 1604 organist vid Chapel Royal och tog sin kandidatexamen (Mus. Bac.) vid Cambridge universitet 1606. Omkring 1611 utgav han en samling »Fantasies for Viols» och tillsammans med Byrd och Bull »Parthenia», en samling kompositioner för virginalen. 1612 utkommo de »First Set of Madrigals and Motets of Five Parts; apt for Viols and Voyces». Dessa utgavos på nytt 1841 av *Musical Antiquarian Society*.

Som Gibbons' madrigaler äro de verk, vilka mest skilja sig från hans föregångares, får man väl antaga, att det är i denna konstform vi finna hans största personlighet. Dessa madrigaler utgöras av en samling om 20 stycken, de flesta med text av Sir Christopher Hatton, till vilken de dedicerats. Till Gibbons' mest kända madrigaler höra: »The Silver Swan», »Dainty Fine Bird», »Gather ye rosebuds» och »Trust not, fair youth».

Sin anthem: »O clap your hands» skrev han 1622 för doktorsgraden (Mus. Doc.) vid Oxford universitet och påföljande år kallades han till organist i Westminster Abbey.

År 1625 uppdrogs åt Gibbons att skriva musiken vid Henriette Maries av Frankrike förmälning med Charles I. i Canterbury. Här träffades han plötsligt av slag och avled den 5:te juni. Hans stoft vilar i katedralen och i norra sidoskeppet är en minnessten rest över honom.

F. A. Ouseley utgav 1873 en samling av Gibbons' kyrkomusikaliska verk innehållande ett Venite i F dur och Te Deum, Jubilate, Magnificat och Nunc Dimittis i d moll. Dessa sångsatser bestå både av solopartier, polyfona och homofona delar. Förutom ovannämnda verk innehåller samlingen bl. a. 20 anthems, 4 hymner, orgeltransponeringar (!) av 5 anthems, m. m. Av denna samling framgår, att Gibbons använde imitationer sparsammare än hans föregångare, men han saknar ofta deras verkligt musikaliska stilkänsla. Som helhet låta dock körverken bra.

Till Gibbons' bästa anthems höra otvivelaktigt de båda sexstämmiga: »Hosanna to the Son of David», och »Lift up your Heads» samt »O Thou, the central Orb». Den förstnämnda är ett präktigt verk helt olikt de ovannämnda. Stämföringen är fri och imitatorisk, melodien är rytmiskt schwungfull och jublande med ett mera dämpat mellanparti. »Lift up your Heads» är också imitatorisk. Den är byggd på frågor och svar, i det svaren sjungas polyfont av hela kören, medan frågorna (»Who is the King of Glory?») utföras av sopraner och tenorer. »O Thou, the central Orb», skrevs ursprungligen för kör med stråkinstrument. Den börjar med ett altsolo, varpå kören faller in efter några takter med en hymn. Efter ännu ett kort solo av sopran och alt följer nästa hymn, sedan sex olika soli, och en tredje hymn. Det hela avslutas med ett polyfont amen.

Till Gibbons' större körverk hör också hans åttastämmiga »O clap your hands». (Se ovan!) En mängd av hans hymner återfinna vi i »The Oxford Hymn Book» och »Songs of Praise». (Anglikanska kyrkans båda mest använda hymnböcker, vilka motsvara vår svenska koralbok).

Av instrumentalmusik finnas förutom förutnämnda »Fantasies for Viols» ett flertal verk bevarade i samlingarna »Parthenia», »Fitz-William Virginal Book» och »Benjamin Cosyn's Book».

John Bull.

Alla de i denna artikelserie omtalade musikerna ha huvudsakligast varit vokalkomponister, men med namnet John Bull börjar den egentliga instrumentalmusiken i England.

John Bull föddes i Somersetshire 1562 eller 1563, fick sin utbildning av William Blitheman i Chapel Royal och blev organist i Hereford katedralen 1582. Tre år senare lämnade han dock denna befattning och återvände till Chapel Royal. Här blev han sin lärares efterträdare vid dennes död 1591.

Mellan dessa år hade han tagit kandidatexamen vid Oxford universitet och 1592 erhöll han sin doktorsgrad därstädes. Drottning Elisabeth utnämnde honom 1596 till förste professor i musik vid Gresham College. 1601 finna vi Bull på resa i Holland, Frankrike och Tyskland dels för att vårda sin hälsa, dels för att studera. De första åren efter hans hemkomst vet man föga om honom mer än att han 1607 lämnade sin post som professor.

Bull lär ha varit en mycket temperamentsfull herre som lätt råkade i delo med sina överordnade. Detta framgår också av att han sällan stannade längre tid på någon plats.

1613 lämnade Bull plötsligt England för andra gången, och förlorade därigenom sina befattningar. Denna gång reste han till Bryssel, där han blev en av ärkehertigens organister i dennes kappell. Men ej heller här fann Bull någon varaktig stad, ty redan 1617 finna vi honom som organist i katedralen i Antwerpen. Här

lärde han känna Sweelinck. Doktor Terry berättar att Sweelinck infogade en canon av Bull i ett av sina verk, medan Bull skrev en fantasi på en av Sweelincks fugor.

I Antwerpen stannade Bull till sin död 1628.

John Bull var sin tids störste orgelvirtuos och som komponist anses han vara en föregångsman.

I de förut omtalade samlingarna »Parthenia», »Benjamin Cossyn's Virginal Book» och »Fitz-William Virginal Book» finna vi en mängd av hans verk, särskilt i de båda sistnämnda.

Av Bulls orgelverk ingå bl. a. »Vexilla Regis Prodeunt» och »Fantasia» (över en flamländsk koral) i samlingen »Old English Organ Music» nr. 25 (Novello).

Bulls stil är mycket olik Byrds och Gibbons' och kan med fullt berättigande jämföras med de »förbachska» mästarnas.

Av Bulls vokalverk ha endast ett fåtal bevarats; bland dessa hans anthem: »O Lord my God», vilken blivit mycket omtvistad bland de engelska musikhistorikerna, beroende på att det finns flera olika versioner av den. Professor Bumpus äger en av dessa betitlad: »The Star Anthem», medan doktor Foster nämner den: »Almighty God, which by the leading». Enligt uppgift påträffas i British Museum även flera olika versioner, både fyr- och femstämmiga.

Denna anthem inledes av ett orgelpreludium, varpå två sopranstämmor infalla. Efter ett tutti följer så en imiterande sats som avslutas av ett orgelsolo. Sedan börja sopraner och altar en sats som växer till en blandad körsats med imitationer. På denna följer en kontrasterande sats för goss- och manskör.

Det är en för Bulls tid väsentligt modern idé av frasyggnaderna med en ständig stegring, vilken till slut mynnar ut i ett jublande motiv. Denna anthem är Bulls enda som finns utgiven i original-sättning. (av prof. Bantock).

I bearbetning har utgivits: »Fraile man, despise the treasures of this life». (Curwen & Sons). Hans övriga anthems finnas tyvärr fortfarande endast i manuskript, dels i England, dels i Antwerpen.

Gunhild Schedin.

Recensioner.

Gösta Nelson: Den västsvenska kristendomstypen. II, Konsolidering och kulmen. Stockholm, Diakonistypelsen 1937. 283 s. H. 4: 25; inb. 5: 50.

Jag har svårt att föreställa mig, att en läsare av Nelsons bok, som

själv står utanför den västsvenska väckelsens gränsmärken, kan efter slutad läsning lägga ifrån sig boken utan en känsla av djup besvikelse. Vilken inställning man än har till den stora västsvenska folkrörelse, som här skildras, vill dock ingen kyrkligt bildad förneka denna rörelses utomor-

dentliga betydelse för vår kyrka. Utåt har väl denna rörelse fått sitt kraftigaste uttryck i sin förmåga att under det halvsekel, då sekterismen sönderstet nästan hela det övriga Sverige, kunna samla så gott som allt levande religiöst intresse på västkusten inom kyrkolivets ram. Om rörelsens verkliga betydenhet vittnar ju på sitt sätt också att nästan hälften av det svenska episkopatet i detta nu fått sin fostran inom denna rörelse. När man nu enligt författaren i föreliggande del skall få en framställning av den period i rörelsens historia, som betecknar dess kulmen, väntar man sig väl en bredare skildring av en mäktig fromhetsvåg, som väller ut över stiftet och lägger dess olika delar under sig. Man väntar sig en konkret bild av detta fromhetslivs uttryck i lära och gudstjänst, i undervisning och fostran, i liv och vandel, i helg och söcken. Det är ju fråga om en rörelse som i allra djupaste mening varit en folkrörelse. Då skall man väl få se något av detta folk, höra något om dess fromhet, veta något om dess tanke- och känslövärld. Härav bliver emellertid mycket litet. Hela boken domineras av tvenne präster: Holmquist och Björk. Man frestas kanske att införa Nelsons skildring travestera ett berömt ord och säga: Schartauanismens historia är dess prästers.

För den åter, som själv tillhör denna väckelse, ställer sig saken annorlunda. Han vet att på denna rörelse kan i hög grad tillämpas ordet: vad stort sker, sker tyst. Hela denna rörelsens storartade religiösa fostringsarbete har varit ett arbete i det tysta. Rörelsen har aldrig gjort väsen av sig, aldrig slagit på trumma för sig. Jag vet ingen rörelse för vilken reklam varit mera främmande. Dess verk har varit det stilla, trogna kallelse-

arbetet i det fördolda. Dess företrädare ha aldrig försökt att synas utåt utan strängt hållit sig inom sin kallelse ofta mycket snäva gränser. Detta är något av det mest sympatiska med den. Det är icke var dag man påträffar en rörelse som verkar så genomgående äkta. En Göteborgsredaktör förklarade i en radiodiskussion att han visst icke ville förneka, att det kunde finnas begåvat folk bland stiftets präster men tillade han: det är en underlig art av begåvning. Jag är övertygad om att bemålde redaktör skulle sagt detsamma inför Holmquists bild. Det är ett tidens tecken så talande som något, att en verklig karaktär måste förefalla underlig. Jag erinrar mig i detta sammanhang ett exempel från latinska grammatiken: Roma omnia venalia sunt, d. v. s.: i Rom är allting falt för pengar. Tänk, att det finnes människor för vilka icke allting är falt. Råkar en sådan att besitta någon begåvning så må den kallas underlig.

Även om man tar hänsyn till rörelsens nu antydda egenart, som givetvis gör den relativt svåråtkomlig för forskningen, kan man dock knappast förneka, att författaren onödigt förträngt perspektivet. Det är emellertid att hoppas att åtskilligt av vad man här saknar kommer att — om än i annat sammanhang — dragas fram i den tredje och avslutande delen som är avsedd att belysa rörelsen ur systematisk synpunkt.

Författaren betecknar den nu skildrade perioden såsom rörelsens kulmen. På kulmen följer regress. Man kan svårligen fördölja för sig att rörelsen för närvarande lever i regressens skede. Särskilt uppenbart är detta på en punkt: rörelsens uppenbara oförmåga att handskas med den nutida ungdomen och komma den till hjälp i dess svårigheter och problem.

På Björcks tid i Uddevalla berättar traditionen att fabriksflickorna hade med sig sin bibel på arbetsplatsen för att under rasterna kunna läsa i den (s. 40). Då ägde rörelsen greppet om ungdomen och var därför stadd i tillväxt och framryckning. Nu har rörelsen i stor utsträckning förlorat detta grepp. Här kräves nyorientering om icke den västsvenska kristendomstypen snart skall höra blott historien till.

Knut Peters.

Liturgi.

Linus Bopp: Liturgie und Lebensstil. Herder & CO. Freiburg. 188 s.

Denna lilla bok giver en ypperlig belysning av vardagslivet. För forståelsen av det allmänna prästadömet's betydelse är dess studium av det största värde. Särskilt vill anmälaren peka på huru författaren talar om de kyrkliga »dagarna»: Barnens dag är St Mikael's dag, Mors dag är Juldagen, o. s. v. I en sekulariserad värld kommer boken med välgörande kristna synpunkter på allt i livet. Den förkunnar en ny, kyrklig livsstil i stark motsättning till den profana levnadsstil, som nu är så utbredd och anses så självklar.

Gunnar Rosendal.

C. J. A. Opperman: The English Missionaries in Sweden and Finland. S. P. C. K. 221 s.

Denna utomordentligt underhållande och fängslande bok framställer med stor klarhet och med en vederhäftighet, som knappast kan överträffas, den Svenska Kyrkans grundläggning. Författarens kännedom om de svenska och fornnordiska källorna är förvånande och hans förtrogenhet

med allmänkyrkliga dokument från den tid han behandlar är imponerande.

Vår uppfattning om Kyrkans grundläggning i Sverige har ofta burit prägel av våra ensidiga utländska kyrkoförbindelser. Vi hava under lång tid fram till Söderblom, Aulén och Brioth knappast haft förbindelse med någon annan Kyrka än den Tyska. Därför har den teorien, att Tyskland har förtjänsten av Sveriges kristnande, allmänt godkänts och ingått i det allmänna medvetandet. I denna klarläggande bok uppställes frågan: När de engelska missionärerna omkring etthundrafemtio år efter St Ansgar kommo till Sverige, huru mycket funno de då av kristen tro? Svaret bliver, att det knappast fanns mer än den lilla församlingen i Birka. St Sigfrid, den engelske biskopen, om vilken Stora Rimkrönikan säger, att han var den som »kristnade Sveriges land», kunde vid sin död se på ett utomordentligt resultat: Östergötland och Västergötland voro kristnade, i Skara och i Växiö hade biskopsstolar upprests, konungen var döpt och det begynte icke endast finnas kristna individer utan en kristen Kyrka i landet.

I fortsättningen få vi göra bekantskap med män av engelsk börd, som borde vara för alltid bevarade i vårt minne, emedan de tillhöra grundarna av Svenska Kyrkan: missionsbiskoparna St Eskil i Eskilstuna, St David i Västerås och den i England omvände St Botvid, Södermanlands apostel, vars namn finns bevarat i församlingsnamnet Botkyrka. Den förste missionsbiskopen i Skåne var en engelsman vid namn Gotebald, som kom över Sundet från Danmark, och Knut den helige sände en engelsman, Bernhard, konsekrerad av ärkebiskopen av Canterbury år 1022, till att vara biskop över Skåne. Den förste ärkebiskopen

av Uppsala, Stefan, som konsekkrerades i Sens 1164 av Eskil av Lund, var engelsman. Många innehavare av de nya biskopsstolarna voro engelsmän.

Det är ju tydligt, att detta starka engelska inslag måste hava medfört betydande inflytande på kyrkomusik och gudstjänstliv. I själva verket undgick också den Svenska Kyrkan tack vare det engelska inflytandet vissa förfallstendenser på kontinenten i fråga om tidedgårdens och mässans musik, och många engelska seder vunno insteg i gudstjänstlivet. Det är också typiskt, att den Svenska Kyrkan likt den Engelska bevarade en mycket stor självständighet gentemot påven, och det är lika spännande att läsa författarens sakkunniga återgivande av den påvliga korrespondensen med våra gamla konungar, vilkas namn delvis överskyggas av sagans dunkel, men som här, i världskyrkohistoriskt sammanhang, te sig klarare i dragen och vinna ett nytt intresse.

Det vore högeligen önskvärt, att denna ypperliga bok bleve mycket läst och känd.

Gunnar Rosendal.

Predikan.

Sam Stadener: Vid himmelens port. En årgång predikningar. Diakonistyrelsens förlag. 560 s. Hft. kr. 9:50, inb. kr. 11:50.

Biskop Stadeners dotter och pastor Gunnar Rudberg ha här samlat en årgång av den så hastigt borttryckte biskopens predikningar. För att få årgången fullständig ha sju, redar förut i Postillan tryckta predikningar medtagits. De övriga utgöra ej förut publicerade predikningar, somliga från Stadeners kyrkoherdetid, men de flesta från hans biskopstid, bland dessa även hans sista predikan, som ej

ligger längre tillbaka i tiden än sist firade Kristi förklaringsdag.

Den som förut känner biskop Stadeners predikningar möter här intet nytt men befästes väl i uppfattningen av S. som en högt benådad predikant. Alla predikningarna ha den stränga, väl avvägda form, som nog mycket genom S. som föregångsman synes vinna alltmer hävd även utanför Västsveriges kyrkligt traditionsrika domäner. Det är ju något särskilt med S. predikospråk: bibliskt starkt orienterat, med av honom själv nybildade ord och uttryck, som väl passa samman med stilen i övrigt. En jämförelse med Postillan visar ju klara belägg för förordets upplysning, att de flesta predikningarna endast föreligga i koncept, avsedda för predikstolen, förmodligen tillkomna under sena nattimmar, sedan dagens väldiga arbetsuppgifter avverkats. Just med tanke härpå förundrar man sig så mycket mer över dessa predikningars innehåll, vilka ofta språkligt sett äro mera enkla, rättframma och folkliga än de ibland väl konstrikt uppbyggda predikningarna, som voro avsedda för att tryckas. Men S. var orator av naturen. Han uttryckte sig ju ibland mycket högtidligt även i enkla skrivelser, hur mycket mera då i predikan. Vältaligheten låg honom på tungan, poetiska bilder erbjöd sig av sig själva, och man förstår vad han tänker på, när han i en predikan på Sexagesima talar om »dem, som i den religiösa förkunnelsen endast värdesätta talartalanger och det språkliga konstnärsskapet».

Det är överflödigt att tala om S. fasta, originella grepp om de flesta texter. En text blir oftast under hans händer levande, innehållsrik, aktuell med ett centralt religiöst budskap. Han är psykolog, kan skildra människotyper och själstillstånd på ett

högst intresseväckande sätt. Man kommer att reflektera över så mycket genom S. skildringar och utläggningar. Hans predikningar får hos den uppmärksamme åhöraren — för att använda hans eget uttryck — många handa efterforskningar.

Denna efterskörd av predikningar bestyrker en särskild iakttagelse om S. som predikant: han var en kraftfull talare, predikade ju ibland nästan under vrede, han var med sin starka förankring i kristen tro dock väl hemmastadd i denna världens snart sagt alla värv, alltså ingalunda blott någon »det inre livets» man, men — vilken predikant har talat så ljuvliga, innerliga, upphöjt sköna ord om själens förhållande till Gud och Kristus, om det fördolda livet med Gud, om sabbatsvilan för Guds folk som denne starke, stridbare ofta utmanande man? Har han ej låtit oss skåda in i sitt eget inre, när han i predikan på Kristi himmelfärdsdag säger om umgälseln med Frälsaren: »Att stå med honom ute i det arbetande och kämpande livet, mitt i slitet och mitt i uppgifterna — det är härlighet, det är seger». Jag kan ej tänka mig annat än att många ställen i S. predikningar — och då särskilt dessa om Kristusgemenskap — komma att genom åren bli klassiska ställen, där många själar skola finna det eviga livets vatten porla. Lutherdomens Kristusmystik vilken som en gyllene åder går fram genom seklernas förkunnelse, hade förvisso en av sina trognaste söner i denne jäktade och under arbetsuppgifter dignande man.

Biskop Stadener skrev en gång i ett brev med anledning av sin Postilla: »... mina stackars predikningar, vars brister den uppmärksamme läsaren alltför lätt ser...» Orden äro karaktäristiska. Denne myndige prelat, som med samma säkerhet och värdighet

rörde sig såväl inom som utom templet, hade en stor ödmjukhet inför Guds ord. Han visste att det myckna predikandet bär ofta ringa frukt (Sexag.) och att en predikants stora uppgift är att, själv gripen och fattad av evangelium, predika om den store Guden, och att med sin personlighet »levandegöra förkunnelsen, så att den alltid är ett utflöde av kärleken till Herren Kristus». E. L.

Körföstran.

Kurt Thomas: Lehrbuch der Chorleitung, Breitkopf u. Härtel. Eberhard Schwickerath: Die Kunst der Chorschulung, E. Stauf, Köln-Lindenthal.

Den kände tonsättaren och sedan 1934 professorn i kördirigering vid högskolan för musik i Berlin Kurt Thomas har på Breitkopf och Härtels förlag utgivit en lärobok i kördirigering, som på kort tid utkommit i tre upplagor. Den utomordentliga handledningen rekommenderas på det livligaste och den kan med största behållning studeras av våra körledare. Den synnerligen utförliga läroboken omspannar alla områden, som en körledare bör behärska. De viktigaste kapitlen behandla slagteknik, körens sammansättning, tonbildning, intonation, repetitionsarbetet, körens uppställning m. m. Bokens värde förhöjes av not- och övningsexempel samt råd för programsammansättning.

Körledareveteranen Eberhard Schwickerath har i en volym benämnd Die Kunst der Chorschulung samlat sina intryck och erfarenheter från en lång verksamhet som körledare. Den innehåller många goda råd och vinkar, även om den ej kan jämföras med Kurt Thomas lärobok i samma ämne.

J. H.

Finskt kyrkoliv

Suomen kirkko kuvissa, redigerad av biskop A. Lehtonen, professor E. Sormunen m. fl. Helsingfors 1937. Otavans förlag, 198 sidor, mindre folio.

Tidigare har publicerats bildverk över Finlands medeltida kyrkokonst, över Finlands kyrkor och gravgårdar. Föreliggande arbete vill ge en inblick i kyrkans liv. Tanken är fin i sig själv, men har också förverkligats med sinne för andakt och skönhet. Om man undantager ett onödigt stort antal gruppbilder från sammanträden av kyrkliga styrelse- eller bildningsorgan, vilka hava mest personintressa, så måste man i övrigt giva sitt fulla erkännande åt dem, som valt bilderna. Man får en mångsidig syn över gudstjänstliv, församlingsliv, kyrkliga förrättningar, vården av gravar, m. m.

Bland de finaste äro bilderna från kyrkvägen, orgelläktaren, pietist- eller läestadionmöten eller av den enkla mannen vid sin bibel. Bilderna ges helt anonymt. Helhetsintrycket är bilden av ett folk i helig andakt inför evangeliets fulla gåva. Stillhet och hängivenhet å ena sidan — arbete med kärlek och flit å den andra. Oförgätlig är bilden av det enkla »skörtist»-folket i bön, knäböjande ute i det fria. Och dock har just denna bild väckt anstöt, emedan situationen ansetts alltför helig att avbildas.

I början av verket ges på 8 sidor en kort finskspråkig översikt över finskt kyrkoliv och Kyrkans kulhistoria. Ett litet fel har insmugit sig där genom uppgiften om att högmässans inledningsord: »Käre vänner, bröder och systrar...» anges härstamma från Agricola i stället för från Olavus Petri eller 1531 års svenska mässa.

Arbetet är utfört i djuptryck. Ut-

styrseln är enkel och värdig — icke luxuös. Enligt förljudent skall en andra upplaga med svenskspråkig text och ytterligare några bilder från svenska församlingar utgivas med det snaraste.

Olav D. Schalin.

Kyrkokonst.

H. M. Gillet: The strong of the relics of passion. Basil Blackwell, Oxford 1935. 4 s. 6 d.

De svenska medeltidsurkunderna sakna icke uppgifter om relikier av korset och andra föremål, som ha samband med Kristi lidande och död. Jag behöver bara erinra om den forna rikedom i Lunds och Upsala domkyrkor: i den förra förvarades ett par bitar av Herrens korsträ, förutom en bit av törnekronan och en bit av pelaren vid vilken Kristus gisslades. T. o. m. en liten kyrka som Gumlösa i Skåne ägde bland hundratals helgonrelikier en bit korsträ, bitar av stenen vid korsets fot, av graven, gravstenen, nattvardsfatet o. s. v. Av stort intresse är också Brynolfs av Skara officium om Kristi törnekrona, som diktades med anledning av den törnetagg, som givits till Skaradomen från kung Magnus Lagaböter.

Dess relikier äro naturligtvis icke omnämnda i H. M. Gillets *The story of the relics of passion*, som endast ger en kort sammanfattning av de viktigaste passionsrelikernas historia samt en framställning av de engelska relikerna. Gillet bygger sin redogörelse på Rohault de Fleurys och Riants lärda verk, och i uppfattningen avviker han föga från dessa katolska författare, vilka sätta fromhet före nykter kritik. Framför Mark Twains kända skämt, att av bevarade korsrelikier skulle man kunna bygga ett stort skepp, föredrar förf. Fleurys

lärda beräkning om korsets dimensioner: vikt 75 kg., höjd 3 à 4 m., volym 178.000.000 kubikmillimeter (mot 4.000.000 = kuben av bevarade reliker).

För den, som vill orientera sig i detta ämne, så utomordentligt belysande för katolskt fromhetsliv, är Gilllets lilla bok en mycket god vägledning.

Bengt Cnattingius.

Anders Bugge: Kristendommens konst. (Verdens Kunsthistorie II). H. Aschehoug & Co. Oslo 1937. Kr. 8: 50.

Av den nyligen påbörjade Verdens Kunsthistorie har andra bandet ägnats medeltidens konst från kejsar Konstantinus till kyrkomötet i Konstanz. Inom en skickligt begränsad ram berättas här om kristendomens konst under dess första framväxt, dess högsta blomstring och dess begynnande sekularisering. Författaren, professor Anders Bugge i Oslo, kan skatta sig lycklig att ha framställt detta övermåttan svåra ämne på ett lysande sätt. Man beundrar den säkra blicken för huvudsaker och för de stora sammanhangen men kanske mest förmågan att ställa konstens mångskiftande företeelser i förbindelse med det historiska skeendet och den kyrkohistoriska utvecklingen. Det är framför allt författarens tidigare i flera smärre artiklar utvecklade förtrogenhet med teologisk vetenskap och teologiskt tänkande, som anmälaren här vill fästa uppmärksamheten på. Denna betydelsefulla synpunkt kommer att särskilt glädja de teologer, som vilja stifta närmare bekantskap med den bildande konsten och som vilja se konstföreteelserna i sitt rätta idésammanhang. Det hävdvunna framställningssättet med uppdelningar i fingerade land- och nationalitetsområden har fått vika

för en samlad bred skildring, där huvudmomenten komma med på sin rätta plats och i sitt egentliga sammanhang. Denna konst är nämligen universell med samma gränser som kyrkan själv.

Bugge har dessutom förmått geva sin lättlästa, i bästa mening populära framställning ett dramatiskt fångslande förlopp, som ger sig tillkänna redan i de skickligt formulerade kapitelrubrikerna. De fem första århundradenas kyrkokonst — den segrande kyrkans konst — definierar han som sammanfattningen av alexandrinsk ande och semitisk resning med tonvikt på den romerska rikskonstens hellenistiska formning. Utvecklingen går från Anästasis (gravkyrkan i Jerusalem) till Hagia Sofia i Konstantinopel. Så kommer »barbarfronten» i norr och väster och därefter kors-tågstidens konst — skolastik och vision —, och gotiken knoppas i S. Denis och Chartres. Gotikens konst — Guds rike och verkligheten — skildras i sitt genombrott och i sina schatteringar genom begynnande folklig religiositet. Denna folklighet bildar slutfasen i medeltidskonstens drama, den varslar både om renässansens realism och världslighet samt om nationalismen, den nya anda, som vid Konstanzmötet 1414 fick sitt första, starka uttryck.

Den stora vackra bok, som härmed anbefalles svensk läsekrets, är rikt och vackert illustrerad och prisvärt billig i förhållande till sitt omfång och sin förnäma utstyrel.

Bengt Cnattingius.

Friedrich Gerke: Der Sarkophag des Iunius Bassus. Verlag Gebr. Mann, Berlin 1936.

I inledningen till ett utomordentligt vackert bildhäfte ägnat ett av den

fornkristna konstens vackraste skapelser, prefekten Junius Bassus' (d. 359) sarkofag i S. Peters krypta i Rom, skildrar Fr. Gerke monumentets fängslande bildinnehåll och konsthistoriska ställning. Figurframställningarna uttrycka denna tids nya konstideal: vekhet, stillhet och lyrik, och Kristusbilden i sin skägglösa ungdomlighet förkroppsligar en idealitet full av skönhet. En idealiserande representationskonst är i sitt vardande.

Läsaren införes också i ett av konsthistoriens mest brännande dateringsfrågor. Gentemot Roosval, som återupptagit en äldre, aldrig helt övergiven åsikt om verkets tillkomst hundra år tidigare, hävdar Gerke med kraft för det fjärde seklet typiska stil kännetecknen, som här återfinnas. Den för oss värdefulla synpunkten, den

ikonografiska, är också väl tillgodosedd. *Bengt Cnattingius.*

Dekorationen i det nye krematorium i Oslo. Gyldenland Norsk forlag, Oslo 1937.

I ett vackert bildhäfte har ett 20-tal reproduktioner samlats av de nyligen fullbordade freskerne av Alf Rolfsen i det nya krematoriet i Oslo. En kort text, avfattad i ett symboliserande poetiskt språk, utgör en inledande förklaring till målningarnas innehåll, vars huvudidé är livets uppenbarelseformer i mannen, kvinnan, barnet och livstrådet. Det lilla häftet står på en hög nivå vad reproduktionskonst och tryck beträffar.

Bengt Cnattingius.

Till redaktionen insänt.

Från C. W. K. Gleerups förlag, Lund:

Rudolf Thiel: *Den unge Luther*. Övers. av Bror Olsson 379 s. Häft. Pris 7:50.

Sam Stadener: *Mannen och gärningen*. Utgivare: Gunnar Stenwall och Josef Wahlgren. Flera författares medverkan. 224 s. Häft. Pris 4:50.

Skånsk kalender, Redigerad av Algot Werin under flera författares medverkan. 2:a årgången 1937. 200 s.

Pontus Wikner 1837—1937. Utgivare: Algot Werin och Elof Åkesson under flera författares medverkan. 220 s. Häft. pr. 7:50.

Gustaf Aulén: *Kyrka, dogm och evangelium*. 24 s. Hft. pris 0:85.

Otto Wachtmeister: *En lek-mans syn på kyrkan*. 24 s. Hft. 0:60.

Från Svenska Kyrkans Diakonistyrelses bokförlag, Stockholm:

Yngve Bogren: *Den kyrkliga försvenskningen av Skånelandskapen och Bohuslän XVI*. 325 s. Hft. Pris 7:—.

Svenska kyrkans årsbok 1938, 18:e årgången. 354 s. Klotb. 3:25.

Från Diakonissanstaltens bokförråd, Stockholm:

Febe: *En julkänning från de svenska diakonissanstalterna* av Otto Centerwall och Dick Helander, 51:a årg. 119 s. Pris 1:75.

Från O. Lohse, Köpenhamn:

Harald Vilstrup: *Troens Himmelgave*. Salmer og kristelige sange. 77 s.

Från Nordiska musikförlaget, Stockholm:

För blandad kör:

John Crüger: *Pris dig, o Herre.*

Vid kyrkoherdeinstallation. Sättning av J. S. Bach. Pris 0:10.

H. L. Hassler: *Förtrösta fast på Herren.* Pris 0:15.

John Morén: *Var mig nådig.* Pris 0:25.

Christian Nilsson: *Underbar en stjärna blid.* 0:25.

J. Rosenmüller: *Bort från dig, o värld jag längtar.* 0:20.

Från C. W. K. Gleerups förlag, Lund:

Till Sagoland. Sånger, sånglekar för barn av Stina, Brita och Nils Henrik Nyström. 31 s. Pris häft. 2:50, kart. 3:—.

Meddelanden.

Val. Till innehavare av förenad tjänst ha utsetts:

I Virserum, Klm., Erik Lagerman, Långemåla, i Forshem, Skb., Bength Brander, därstädes, i S:t Anna, Östg., Josef Harald Palmgren, Yxnö, i Vänge, Gtl., Gustav Einar Einestam, Knutby.

Koralveckan i Båstad. För femte gången inbjuder Kyrkosångens Vänner i Lunds stift till koralveckan. Denna förlägges i år till Båstad den 7—13 juni.

Koralveckan vill väcka och fördjupa intresset för koralen i dess tvåfaldiga gestalt: den gregorianska och den lutherska samt giva tillfälle till inlevelse i koralen, vilken utgör församlingens egendom, som den därför måste lära känna och göra levande. Inbjudan att delta i koralveckan riktas till män och kvinnor, präster och organister, körmedlemmar och lärare, församlingssystrar och kyrkorådsledamöter och till en var för den gudstjänstliga koralen intresserad.

Inbjudarna förvänta att var och en som anmäler sig till deltagande i koralveckan vill vara med om att konstituera en gudstjänstfirande församling omkring ordet och sakramentet under bön och lovsång. Koralveckan har alltså närmast karaktären av

stilla dagar för gemensam uppbyggelse. Det är nödvändigt att samtliga deltagare bevista koralveckan från dess början och intill slutet.

Samling sker på tisdagen den 7.

Deltagareantalet är begränsat till 50.

Koralveckan är avgiftsfri.

Måltiderna intagas gemensamt på Feriehemmet, där även logi beredes. Kostnaderna uppgå till 5:75 pr dygn.

Deltagarna anmodas medföra melodipsalmbok, Tidegudstjänster för en söndag och Antifonale till kyrkoårets aftonböner.

Föredragen komma att behandla Vår kyrkas bekännelse och hållas av professor R. Bring, Lund.

Som predikanter medverka professor A. Nygren, Lund, kyrkoherdarna A. Adell, Lund, J. Hartler, Asmundtorp, K. Peters, Söndrum, pastorerna S. Hallonstén, Båstad, I. Sahlin, Viksta och A. Uddling.

För ledningen av koralstunderna svarar kyrkoherdarna Adell och Peters samt pastor Uddling. Vid orgeln: kantor A. Rumbäck, Båstad.

För deltagare från Lunds stift finnes ett antal stipendier å 20 kronor. Såväl stipendieansökan som deltagareanmälan göres senast den 31 maj till sekr., fröken Inga Johnsson, Tegnér-gatan 74, Limhamn, tel. Malmö 50 851.

A. Mårtenssons Orgelfabrik A.-B.

Tel. 1119

L U N D

Tel. 1119

PI P O R G L A R

för kyrkor, kapell och samlings-salar. Ett gediget arbete av modernt konsthantverk.

Ombyggnadsarbeten såväl som restaureringar och fläktinstallationer utföras med omsorg och yrkesskicklighet.

Infordra våra förslag.

CENTRAL- TRYCKERIET

VASAGATAN 16, STOCKHOLM

SPECIALAVDELNING FÖR
NOTSTICKNING

NOTER och MUSIKALIER

E. A. Setterquist & Son

ÖREBRO TEL. 103 04

Sveriges äldsta orgel-fabrik.

Grundlagd 1835

Tillverkar: Kyrkorglar enligt den moderna orgelrörelsens principer.

Utför: Om- och tillbyggnader av äldre orgelverk, reparationer, omstämmningar o. rengöringar.

Elektriska fläktar med garanti för ljudlös gång inmonteras.

Firmans fria kombinationssystem har erhållit de amplaste lovord av de mest framstående orgelmusici.

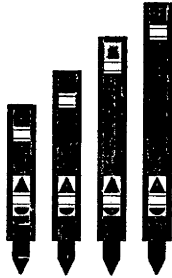
ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTÖR

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omstämningar och ren-
göringar av gamla orgelverk samt
inmontering av elektriska blåsverk
utföras.

Uteslutande svenskt material och arbete.

KYRKO- ORGLAR

orglar för kapell o. hem,
om- och tillbyggnad,
reparation o. stämning,
anläggning för elek-
trisk bälldrift.

Firma
Orgeltjänst
Bo Wedrup
St. Göransgatan 23
UPPSALA - TEL. 6357

Musiktryck

AV ALLA SLAG MED
SÅVÄL STUCKNA SOM
KOPIERADE NOTER

BRÖDERNA
LAGERSTRÖMS
LITOGRAFISKA ANSTALT
FLEMINGGATAN 16 / STOCKHOLM
TELEFON 231880

Lund 1938, Aktieb. Skånska Centraltryckeriet

15 6 - 1938